Protection Cluster
Ukraine

© UNHCR/Dmytro Babenko

Аналіз у сфері захисту

Зростання кількості втрат серед цивільного населення та накопичувальний вплив війни в Україні

Жовтень 2026 року

КОРОТКИЙ ЗМІСТ

На п’ятому році повномасштабної війни цивільне населення України продовжує зазнавати накопиченого впливу тривалих бойових дій, які дедалі більше характеризуються застосуванням сучасних військових технологій, постійною небезпекою, повторними переміщеннями населення та масштабними руйнуваннями цивільної інфраструктури. За відсутності чітких ознак завершення війни ризики у сфері захисту продовжують зростати, вразливість населення поглиблюється, а гуманітарні потреби залишаються значними навіть для людей, які перемістилися до відносно безпечних районів. Кластер захисту відзначає зростання смертоносності атак, особливо вздовж лінії фронту та у великих міських центрах, що зумовлено типами й кількістю застосовуваного озброєння, а також збільшенням дальності дії безпілотних літальних апаратів. Унаслідок цього спостерігається стійка тенденція до зростання кількості постраждалих серед цивільного населення, включно з працівниками організацій-партнерів. З початку 2026 року збройні сили Російської Федерації посилили атаки проти цивільного населення та об’єктів цивільної інфраструктури, зокрема у великих містах, включаючи м. Київ. По всій території України щодня фіксуються обстріли, тривають повітряні тривоги та зростають масштаби пошкоджень критично важливої інфраструктури й енергетичних об’єктів[i]. У 2026 році кількість постраждалих серед цивільного населення перевищила показники аналогічного періоду будь-якого року після 2022 р.[ii] У липні 2026 року було підтверджено загибель 437 цивільних людей та поранення 2 610 людей, серед яких 183 дитини (загиблі та поранені), що стало найвищим місячним показником з травня 2022[iii] року. У найбільш постраждалих районах Донецької та Запорізької областей посилення атак дедалі більше змушує цивільне населення проводити значну частину повсякденного життя в підвалах, укриттях та інших захищених підземних приміщеннях, повторюючи тенденції, які раніше спостерігалися в місті Херсоні (див. Додаток 1). Упродовж зимового періоду 2025–2026 років атаки на цивільну інфраструктуру, особливо на системи енергопостачання та транспортну інфраструктуру, значно посилили вплив сильних морозів і ізоляції на населення, поставивши людей у вкрай складні умови. З огляду на затяжний характер конфлікту, Уряд України зміцнив нормативно-правову та політичну базу для посилення координації та реагування на потреби внутрішньо переміщених осіб (ВПО), ухваливши Національну стратегію у сфері внутрішнього переміщення та оновивши національні механізми евакуації.

Цей звіт є четвертим випуском аналізу у сфері захисту в Україні, що охоплює період із вересня 2025 року до вересня 2026 року. Кластер захисту наголошує на дедалі складніших наслідках у сфері захисту населення та зростанні навантаження, спричиненого п’ятьма ключовими ризиками, визначеними у звіті. Водночас, тяжкість ризиків, географічне поширення та сукупний вплив ризиків у низці регіонів посилився. У аналізі у сфері захисту висвітлено вплив війни на різні групи українського суспільства, зокрема на жінок, чоловіків, дітей і представників меншин, серед яких ЛГБТІК+ та ромська спільноти. Організації-партнери у сфері захисту й надалі відстоюють людиноцентричний підхід до гуманітарного реагування. Такий підхід дає змогу постраждалим людям реагувати на ризики у сфері захисту з урахуванням власних обставин і в тому місці, де вони перебувають, а не на основі жорстко визначених критеріїв. Він передбачає пріоритетність надання послуг і зменшення бар’єрів для доступу до довгострокових рішень уже на початкових етапах гуманітарного реагування.

Ризики у сфері гуманітарного захисту, які потребують негайної уваги в період, що охоплюється цим аналізом, включають:

1. **Атаки на цивільне населення та цивільні об’єкти.**
2. **Вимушене переміщення, обмеження свободи пересування та повернення в несприятливих умовах.**
3. **Гендерно зумовлене насильство.**
4. **Перешкоди та обмеження доступу до документів, які підтверджують особу, до засобів правового захисту та правосуддя, включаючи перешкоди для реалізації житлових, земельних та майнових прав.**
5. **Наявність вибухонебезпечних предметів.**

НЕОБХІДНІ ТЕРМІНОВІ ДІЇ

Необхідні термінові дії для припинення порушень проти цивільного населення та пом'якшення наслідків війни. Люди, відповідальні за порушення міжнародного права, мають бути притягнуті до відповідальності. З огляду на це особливо важливо:

1. Забезпечити захист цивільного населення. Це включає припинення та запобігання серйозним порушенням прав дітей та сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом. Напади на цивільне населення, а також на гуманітарних працівників та об'єкти цивільної інфраструктури мають бути припинені. Використання вибухової зброї в населених пунктах слід уникати будь-якою ціною.
2. Надавати підтримку Уряду у впровадженні Стратегії щодо внутрішнього переміщення та Операційного плану заходів, інтегруючи підхід «Гроші ходять за людиною» до Плану гуманітарних потреб та реагування на 2027 рік, а також посилювати узгодженість із Рамковою програмою довгострокових рішень для ВПО.
3. Забезпечити послідовне впровадження людиноцентричного підходу в Плані гуманітарних потреб та реагування на 2027 рік, а також в інших механізмах гуманітарної готовності та планування, зокрема планах реагування на зимовий період, шляхом інтеграції принципу центральності захисту в усі стратегічні пріоритети та забезпечення належного фінансування послуг і допомоги у сфері захисту, включаючи захист дітей, а також заходи з реагування на гендерно зумовлене насильство (ГЗН), його запобігання та зниження пов'язаних ризиків.

КОНТЕКСТ

ПОСТРАЖДАЛЕ ЦИВІЛЬНЕ НАСЕЛЕННЯ	ЗАГИБЛІ СЕРЕД ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ	ВПО[iv]	ЛЮДЕЙ ПОБЛИЗУ ЛІНІЇ ЗІТКНЕННЯ (0-50 КМ)	КІЛЬКІСТЬ ВПО, ЕВАКУЙОВАНИХ У 2026р. [ОРГАНІЗОВАНО]
70 950	17 257	3,45 млн.	6,2 млн.	120 242

КОНФЛІКТ, ВТРАТИ СЕРЕД ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ ТА ВИКЛИКИ ЗИМОВОГО ПЕРІОДУ

Війна залишається основним чинником гуманітарних потреб, а продовження конфлікту дедалі більше знижує спроможність цивільного населення справлятися з ризиками у сфері захисту. У період із січня по серпень 2026 року загинули 2 222 цивільних людей, ще 13 058 дістали поранення[v], а щомісячна кількість загиблих дітей сягнула найвищого рівня за останні чотири роки.[vi] Понад третину загиблих у 2026 році становлять люди віком від 60 років — загалом 780 людей. Більшість із них загинули в районах поблизу лінії фронту. Кількість постраждалих серед цивільного населення за поточний період 2026 року перевищує показники за аналогічний період будь-якого року після 2022 року. У липні 2026 року було підтверджено загибель 437 цивільних людей і поранення 2 610 людей, у тому числі 183 дітей (загиблих і поранених), що є найвищим показником з травня 2022 року.[vii] Ситуація в Донецькій та Запорізькій областях настільки погіршилася, що фахівці у сфері захисту попереджають про ризик «*херсоніфікації*» цих територій, коли люди змушені переносити повсякденне життя під землю, щоб вижити в умовах смертельно небезпечних атак (докладніше

Оцінка рівня серйозності ризиків у сфері захисту в Україні: Оцінювання ризиків у сфері захисту для Глобального огляду питань захисту 2026

див. Додаток 1). Попри загальне погіршення ситуації із захистом цивільного населення у 2026 році, Кластер захисту наголошує на дедалі складніших наслідках війни у сфері захисту населення та зростанні навантаження, яке війна спричиняє для цивільного населення. Цивільне населення України готується до наближення зими 2026–2027 рр. Під час зими 2025-2026 років атаки на об'єкти цивільної інфраструктури, зокрема на енергетичну та транспортну інфраструктуру, значно посилили вразливість населення до суворих зимових умов та ізоляції. Унаслідок дронових та ракетних ударів, зокрема на школи та лікарні (641 випадок у 2025 році), було не лише зруйновано важливі об'єкти інфраструктури, а й погіршено умови фізичної безпеки населення. За даними ЮНІСЕФ, з 2022 року в Україні було пошкоджено або зруйновано понад 1 800 шкіл та інших закладів освіти. Близько третини дітей не можуть навчатися очно в повному обсязі через безпекову ситуацію та відсутність укриттів у частині закладів освіти. Напади на цивільну інфраструктуру та розширення переліка застосовуваних видів озброєнь послаблюють захисне середовище й ускладнюють безпечний доступ населення до послуг та проведення евакуації. У 2026 році посилилися напади на об'єкти енергетичної інфраструктури, склади, автозаправні станції, телекомунікаційні вежі, залізничну, логістичну та портову інфраструктуру.[viii] Ці атаки також обмежують спроможність відповідних служб надавати допомогу населенню поблизу лінії фронту.

Війна є основною причиною вимушеного переміщення населення. У період із серпня 2025 року до серпня 2026 року було зафіксовано суттєве зростання масштабів переміщення: кількість зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб (ВПО) збільшилася на 101 351, внаслідок чого загальна чисельність зареєстрованих ВПО в Україні перевищила 3,4 мільйона людей. У період з квітня по червень 2026 року понад 66 300 людей були змушені залишити населені пункти поблизу лінії фронту, що на 50% більше порівняно з першим кварталом 2026 року[ix]. З січня по серпень 2026 року через транзитні центри було евакуйовано понад 111 000 ВПО, тоді як за весь 2025 рік цей показник становив близько 80 000 людей. Понад третина українських дітей є переміщеними особами в межах України або за її межами[x]. Водночас кількість ВПО, які повертаються до своїх місць проживання, скоротилася до найнижчого рівня з грудня 2024 року[xi].

Наслідки війни для ринку праці, державних фінансів та надання державних послуг призводять до трансформації ризиків у сфері захисту в районах, що постраждали від конфлікту. Безпекові ризики та зменшення доходів місцевих бюджетів у прифронтових і сільських регіонах обмежують спроможності місцевих органів влади забезпечувати безперервне надання основних державних послуг, включаючи послуги соціального захисту та підтримки населення. Оскільки місцеві інституції втрачають фінансові та кадрові ресурси, необхідні для забезпечення безперервного надання базових послуг, громади дедалі більше залежать від гуманітарної допомоги для задоволення своїх основних потреб. Водночас гуманітарні організації стикаються зі зростаючими операційними викликами, а також ризиками для безпеки та захисту під час надання допомоги у географічно ізольованих прифронтових районах, що підвищує ризик поглиблення прогалин у сфері захисту населення у разі скорочення гуманітарного доступу або фінансування. Спостерігаються також певні нові виклики щодо соціальної згуртованості, пов'язані з наслідками тривалої війни, обмеженістю ресурсів та відмінностями у тому, як окремі люди й громади переживають війну[xii]. Попри те, що більшість ВПО та людей, які повернулися до місць свого проживання, зазначають, що почуваються бажаними у громадах переміщення та повернення, труднощі інтеграції та реінтеграції залишаються пов'язаними із соціокультурними чинниками, а також доступом до житла та послуг[xiii].

Під небом, повним дронів: життя цивільного населення в Херсоні[xiv]

Херсон, колись процвітаюче портове місто з населенням понад 300 000 людей, нині налічує трохи більше 62 000 мешканців. На деокупованих територіях Херсонської області загалом залишається лише 126 000 людей. Херсон фактично став містом без дітей: менш ніж один із одинадцяти жителів молодший за 15 років. Майже половина населення досягла пенсійного віку, а три п'ятих мешканців становлять жінки. 61% житлового фонду зруйновано або пошкоджено. Такі масштабні руйнування житла суттєво обмежили можливості для проживання, тому частина людей, які залишаються в місті, змушена користуватися місцями тимчасового проживання та іншими видами екстреного розміщення. Населення Херсона зазнає постійного терору через різке збільшення кількості атак дронів, частота яких у 2026 році зросла на 60%. Лише у квітні 2026 року було зафіксовано 118 ударів із застосуванням безпілотних літальних апаратів (БПЛА)[xv]. У всьому місті міський простір і повсякденне пересування довелося пристосувати до загрози з боку дронів. Щоб захиститися від цих атак, життя значною мірою перемістилося під землю. Діти навчаються дистанційно. Невеликі магазини, служби та організації тепер працюють у підвальних приміщеннях, хоча доступних підвалів для оренди майже не залишилося. Партнери Кластера захисту, які працюють у Херсоні, описують ситуацію, за якої люди практично не можуть пересуватися містом через загрозу атак дронів. Населення користується обмеженою кількістю

автобусів та соціальних таксі. За їхніми словами, місто фактично змушене припиняти активне функціонування після 16:00, що суттєво обмежує доступ людей до товарів і послуг першої необхідності. Один із партнерів зазначив, що постійне «переслідування» дронами унеможливлює навіть телефонні розмови або концентрацію на думках через безперервний шум від їхньої присутності. Організація Human Rights Watch документувала випадки, коли цивільних цілеспрямовано переслідували безпілотники; деякі місцеві жителі називають це «полюванням на людей». Загроза атак дронів обмежує доступ до екстреної допомоги: машини швидкої допомоги неодноразово потрапляли під обстріли під час виїздів на виклики. Наразі антидронові сітки встановлюються на окремих ділянках доріг і вулиць, транспортні оператори використовують детектори безпілотників, а органи влади випробовують або розглядають можливість впровадження додаткових засобів радіоелектронної боротьби та інших фізичних заходів захисту.

Ситуація є особливо складною в Острівському (Корабельному) районі. У серпні 2025 року російські авіаудари пошкодили міст, що з'єднує район із містом, суттєво ускладнивши пересування та доступ до основних послуг, а також спричинивши масштабну евакуацію. Наприкінці серпня 2026 року Херсонська теплоелектроцентраль (ТЕЦ) зазнала критичних пошкоджень внаслідок удару авіаційними бомбами. Оскільки станція не зможе забезпечити надійне теплопостачання впродовж прийдешнього зимового періоду, обласна влада публічно закликала мешканців розглянути можливість виїзду з Херсона до безпечніших регіонів. Автомагістраль М-14, яка є ключовою транспортною артерією між Херсоном та Миколаївською областю, перебуває під загрозою атак FPV-дронів, що обмежує можливості безпечного в'їзду до міста та виїзду з нього. Партнери у сфері захисту, які працюють у Херсоні, втратили друзів і близьких, були змушені залишити місто в пошуках безпеки або зіткнулися з трагічною і, на жаль, надто поширеною реальністю загибелі рідних, друзів і колег[xvi]. Партнери Кластера захисту, включно з фахівцями з евакуації, змушені адаптувати свою діяльність до ситуації, коли характер ведення бойових дій та розвиток технологій змінюються швидше, ніж можливості організацій забезпечити належну підтримку та піклування про власний персонал. Різке погіршення безпекової ситуації призвело до того, що стало значно складніше забезпечувати виїзд команд належного складу для реагування на потреби громад. Один із партнерів, пояснюючи, що мотивує його організацію продовжувати роботу, зазначив: «Коли здається, що нічого неможливо зробити, ми знаходимо інший шлях». Адже для людей, які залишаються в місті, гуманітарні послуги — це життєво важливе джерело підтримки.

МІЖСЕКТОРАЛЬНІ РИЗИКИ ТА ВРАЗЛИВОСТІ В УКРАЇНІ

Переміщення поглиблює наявні вразливості людей і створює нові. Значна частина потреб переміщеного населення залишається незадоволеною, зокрема щодо житла, засобів до існування, медичної допомоги, послуг у сфері психічного здоров'я та підтримки людей з інвалідністю. Водночас люди дедалі частіше вдаються до негативних стратегій подолання труднощів. Зокрема, 75% ВПО вже вичерпали свої заощадження, а 53% скоротили витрати на основні потреби у сфері охорони здоров'я, зокрема на придбання ліків[xvii]. Для переміщених жінок і дівчат економічні труднощі, втрата кола підтримки та відсутність приватності в місцях спільного проживання підвищують ризики насильства з боку інтимного партнера та сексуальної експлуатації[xviii]. Сукупний вплив цих факторів може призводити до нерівного доступу до послуг, працевлаштування та соціального захисту, а також до зниження рівня участі в житті громад і відчуття належності до них, що впливає як на самих людей, так і на членів їхніх сімей. Гуманітарні організації дедалі частіше звертають увагу на втому та емоційне вигорання людей, які здійснюють догляд, як на проблему, що потребує уваги у сфері захисту. Жінки беруть на себе довготривалий догляд за дітьми, людьми старшого віку, людьми з інвалідністю та ветеранами, які зазнали поранень, нерідко поєднуючи ці обов'язки з оплачуваною працею та веденням домашнього господарства. Виснаження доглядачів призводить до психологічного дистресу, обмежує їхню участь в економічній діяльності, посилює соціальну ізоляцію та підвищує вразливість до негативних механізмів подолання труднощів. Діти з числа ВПО, діти з інвалідністю та діти, які проживають поблизу лінії фронту, часто ризикують залишитися поза увагою та без належної підтримки. Переміщення пов'язане з накопиченням різних форм депривації[xix], що обмежують доступ дітей до необхідних ресурсів і можливостей. Для соціально виключених груп населення та меншинних спільнот, зокрема ромської громади та ЛГБТІК+-людей, стигматизація, обмежений доступ до державних і гуманітарних послуг, а також ризик насильства можуть ще більше поглиблювати їхню ізоляцію та виключення. Дослідження 2026 року щодо гендерного насильства проти лесбійок в Україні, засвідчило, що війна посилила вже існуючі бар'єри та створила нові ризики. Переміщення, економічна нестабільність і порушення звичних мереж підтримки посилили залежність жінок від членів родини та партнерів, обмежуючи можливості для виходу з насильницьких стосунків. Водночас через надмірне навантаження на медичні, соціальні та правові служби доступ до них став складнішим. Учасниці дослідження також повідомляли про зростання агресії та поляризації в суспільстві, зокрема висловлювали занепокоєння щодо насильства,

пов'язаного з психологічними травмами внаслідок війни. В умовах війни питання рівності дедалі частіше відходять на другий план, що посилює невидимість ЛБТ-жінок у суспільстві. Додатковими перешкодами залишаються страх примусового розкриття сексуальної орієнтації чи гендерної ідентичності та ризик стигматизації[xx].

ВПЛИВ ВІЙНИ НА ЛЮДЕЙ СТАРШОГО ВІКУ ТА ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ

В Україні перетин різних ідентичностей та факторів вразливості визначає як рівень ризиків, з якими стикаються люди й громади, так і їхні можливості та ресурси для реагування на них. Гуманітарні потреби визначаються не лише тим, *коли* люди були переміщені, *куди* вони перемістилися, або критеріями вразливості, які до них застосовуються. Партнери у сфері захисту окремо наголошують на ризиках, з якими стикаються люди старшого віку, адже поєднання різних чинників може суттєво підвищувати їхню вразливість. Особливо це стосується людей, у яких вік поєднується з інвалідністю, хронічними захворюваннями, проживанням насамоті, переміщенням або обмеженою соціальною підтримкою, що додатково підвищує ризик інституціалізації[xxi]. Ці вразливості особливо виражені в прифронтових районах та в умовах переміщення, де люди старшого віку можуть стикатися з додатковими труднощами під час пошуку безпечного місця перебування, доступу до життєво необхідних послуг та збереження самостійного способу життя. Жінки старшого віку в прифронтових районах, які становлять значну частку населення, що залишається в цих громадах, стикаються з підвищеними ризиками ГЗН, зокрема насильства з боку інтимного партнера, нехтування їхніми потребами та емоційного насильства[xxii]. Через численні труднощі, пов'язані з обмеженою мобільністю, небажанням залишати власну домівку, а також невизначеністю щодо умов проживання та доступної підтримки в безпечніших районах, люди старшого віку часто залишаються поблизу лінії фронту або на тимчасово окупованих територіях[xxiii]. Результати останнього опитування з питань захисту, що проводило УВКБ ООН, підтверджують, що люди старшого віку, особливо ті, які проживають самостійно або мають специфічні потреби, залишаються серед груп населення, які наражаються на найвищий ризик бути залишеними без належної підтримки під час евакуації. Задокументовано випадки інституціалізації евакуйованих людей з інвалідністю та людей старшого віку. Водночас можливості реагування, спрямованого на забезпечення безпечної та гідної евакуації, а також належного розміщення й доступу до послуг після евакуації для людей старшого віку та людей з інвалідністю з прифронтових районів, включно з тими, хто проживає в інституційних закладах, залишаються суттєво обмеженими[xxiv]. Окрім безпосередніх загроз безпеці, тривалі перебої з електропостачанням, опаленням, транспортним сполученням, а також роботою медичних і соціальних служб можуть ще більше обмежувати можливості людей старшого віку жити самостійно та реалізовувати свої права. Значними залишаються і наслідки психосоціального дистресу, спричиненого такими умовами. Люди з інвалідністю стикаються із системними перешкодами у реалізації своїх прав та доступі до життєво необхідних послуг, особливо в прифронтових районах, де спроможність місцевих соціальних служб є обмеженою або їхня діяльність призупинена через безпекову ситуацію. Такі бар'єри зберігаються на всіх етапах переміщення. Унаслідок цього люди старшого віку та люди з інвалідністю можуть залежати від членів сім'ї, доглядальників або спеціалізованих служб, функціонування яких також може бути порушене або які часто є недоступними. Зростає занепокоєння щодо спроможності неформальних мереж догляду та підтримки й надалі забезпечувати необхідну допомогу. Члени родин, особливо жінки, нерідко тривалий час безоплатно доглядають за людьми старшого віку та людьми з інвалідністю, водночас стикаючись із власними економічними труднощами та психосоціальним навантаженням. Порушення у функціонуванні системи медичних і соціальних послуг створюють додатковий тиск на людей, які здійснюють догляд, і можуть обмежувати спроможність постраждалих родин підтримувати умови для самостійного проживання. Адміністративні, документальні та цифрові бар'єри можуть додатково посилювати ці ризики, особливо з огляду на те,

Люди з деменцією в умовах війни

За оцінками, в Україні зареєстровано 609 756 людей із деменцією. В умовах збройного конфлікту люди з деменцією наражаються на підвищений ризик нехтування їхніми потребами, залишення без догляду, експлуатації та насильства. Додатковими перешкодами для отримання гуманітарної допомоги можуть бути порушення пам'яті, труднощі з комунікацією, а також втрата або розлучення з доглядальниками. ***«Рекомендації щодо інклюзії деменції в гуманітарне реагування»*** опубліковані у 2026 році, вперше містять спеціалізовані настанови щодо врахування особливих потреб і ризиків у сфері захисту, з якими стикаються люди, що живуть із деменцією, в умовах гуманітарних криз. Документ спрямований на підтримку більш гідного та інклюзивного надання допомоги, а також на зменшення ризику виключення людей із деменцією з існуючих механізмів гуманітарного реагування.

що для отримання дедалі більшої кількості державних послуг і заходів соціального захисту необхідно користуватися цифровими платформами. У результаті виникають ситуації, коли спеціалізовані послуги формально існують, однак залишаються фактично недоступними для людей, які їх потребують.

ТРИВАЛИЙ ВПЛИВ ВІЙНИ НА ДІТЕЙ В УКРАЇНІ

Діти зазнають повторюваних та взаємопов'язаних ризиків у сфері захисту, тоді як психосоціальний дистрес, неодноразове переміщення та соціально-економічний тиск продовжують послаблювати механізми подолання труднощів як у дітей, так і в їх доглядальників. Безпосередній фізичний вплив війни на дітей посилився. Зростаюче застосування ракет, безпілотників та інших видів вибухової зброї в населених пунктах у поєднанні з атаками на школи, лікарні та цивільну інфраструктуру дедалі більше наражає дітей на небезпеку та послаблює захисне середовище, необхідне для їхнього безпечного розвитку. У 2025 році Організація Об'єднаних Націй верифікувала 1 899 грубих порушень прав дітей щодо 781 дитини в Україні. Найбільшу частку[xxv] становили випадки вбивств і каліцтва дітей (40%), ракетні та дронові удари на школи та лікарні (34%), а також перешкоджання гуманітарному доступу (25%). Партнери у сфері захисту зазначають, що хоча характер загроз у 2026 році загалом залишається незмінним, їхній масштаб і тяжкість зросли через розширення географії атак та інтенсифікацію використання безпілотників і далекобійних засобів ураження. У відповідь на ці виклики Уряд України та Організація Об'єднаних Націй у вересні 2026 року переглянули та продовжили ще на один рік дію Спільного превентивного плану щодо запобігання й припинення грубих порушень прав дітей. План, уперше ухвалений у 2023 році, є добровільною ініціативою, що засвідчує активну позицію Уряду щодо посилення захисту дітей.

Вербування та використання дітей російськими збройними силами в умовах збройного конфлікту залишається серйозною проблемою, що викликає занепокоєння. У останній щорічній доповіді Генерального секретаря ООН «Діти та збройний конфлікт[xxvi]» підтверджено факти використання дітей, зокрема як інформаторів для збору та передачі інформації про переміщення або місцезнаходження військових об'єктів, отримання зображень об'єктів інфраструктури чи військової техніки, виготовлення вибухових пристроїв або вчинення підпалів залізничної інфраструктури та транспортних засобів. Крім того, підтверджено затримання 35 дітей за підозрою у зв'язках зі сторонами конфлікту. У деяких випадках вербування дітей розпочинається онлайн, що свідчить про зростаючу роль цифрових технологій у цьому процесі. Дітям почали доручати значно небезпечніші завдання, зокрема виготовлення, перевезення та/або закладання саморобних вибухових пристроїв[xxvii]. Під час виконання таких завдань[xxviii] діти зазнавали поранень і гинули. Заходи реагування на цю проблему, зокрема в межах системи правосуддя, мають передусім ґрунтуватися на підході, орієнтованому на захист дітей і забезпечення прав та інтересів постраждалих.

Тривалий вплив наслідків конфлікту, позначається на становищі дітей через психологічний дистрес людей, які здійснюють за ними догляд, зниження їхньої здатності долати труднощі та випадки насильства в сімейному середовищі. Повторювані безпекові інциденти, вимушене переміщення, а також перебої з електропостачанням і зв'язком порушують безперервність надання послуг із захисту дітей, зокрема функціонування безпечних просторів, ведення випадків і механізмів перенаправлення. Це підвищує ризик несвоєчасного виявлення дітей, які потребують захисту, або втрати ними доступу до подальшої підтримки.

Війна чинить значний тиск на домашнє, освітнє та соціальне середовище дітей. За результатами оцінки потреб, проведеної у 2026 році, приблизно чотири з п'яти опитаних родин зазнають помірного або високого рівня психосоціального дистресу. Дослідження також виявило статистично значущий взаємозв'язок між рівнем дистресу серед людей, які здійснюють догляд за дітьми, та психологічним станом самих дітей. При цьому 67% родин із високим рівнем дистресу не отримували жодної підтримки[xxix]. Це підкреслює необхідність комплексного реагування,

спрямованого одночасно на дітей та людей, які здійснюють догляд за ними, а не таких, що розглядають потреби дітей у сфері захисту та психосоціальної підтримки окремо від їх середовища. Насильство в середовищі догляду залишається важливою проблемою у сфері захисту. За результатами опитування, проведеного у 2026 році, 41 % дітей віком від 1 до 14 років протягом попереднього місяця[xxx] зазнали насильницьких методів виховання, тоді як фахівці у сфері захисту дітей наголошують на тому, що випадки домашнього та емоційного насильства й надалі замовчуються та сприймаються як суспільна норма. Таке неповідомлення про випадки насильства може бути особливо поширеним серед хлопців. Згідно з результатами Оперативного гендерного аналізу, проведеного організацією CARE, дівчата загалом частіше звертаються по професійну допомогу або принаймні відкрито говорять про свої емоційні переживання, тоді як хлопці переважно стримують емоції через побоювання, що їх вважатимуть слабкими. Для дітей, розлучених з доглядальниками, під час переміщення, евакуації (у тому числі примусової) або внаслідок смерті членів сім'ї, процеси розлучення з родиною, евакуації та подальшої реінтеграції формують дедалі складніші виклики у сфері захисту. Питання захисту дітей пов'язані не лише із самим фактом розлучення з родиною, возз'єднання та повернення, а й із серйозними наслідками тривалого порушення звичних умов догляду за дітьми для їхнього захисту та психосоціального добробуту, а також із потребою в реінтеграції після повернення.

Тривалі безпекові загрози, переміщення населення та перебої з електропостачанням і зв'язком також порушують безперервність надання послуг із захисту дітей, зокрема функціонування безпечних просторів для дітей, ведення випадків і роботи механізмів перенаправлення. Це підвищує ризик того, що дітей, які стикаються із новими загрозами у сфері захисту, буде виявлено із запізненням або вони втратять можливість отримання необхідної подальшої підтримки. Доступ дітей до безпечного середовища та послуг захисту залишається нерівномірним у різних регіонах і є особливо обмеженим для дітей з інвалідністю. У прифронтових районах діти з інвалідністю мають менший доступ до безпечних просторів. Водночас спостерігаються суттєві регіональні відмінності у форматах організації освітнього процесу: наприклад, у Харківській області 68% дітей навчалися онлайн, тоді як у Хмельницькій області[xxxi] цей показник становив лише 5%. Вартість послуг, обмежена транспортна доступність, пошкоджена інфраструктура та складні адміністративні процедури залишаються суттєвими бар'єрами для доступу до послуг, поряд із нестачею кадрів та зростанням навантаження на місцеві соціальні служби. За таких умов дедалі гострішим питанням захисту є не лише наявність відповідних послуг, а й те, чи можуть діти, які перебувають у вразливому становищі, бути своєчасно виявлені, безпечно отримати доступ до послуг, зокрема сімейних форм альтернативного догляду, скористатися дієвими механізмами перенаправлення та своєчасно одержати спеціалізовану підтримку, особливо в прифронтових районах і районах, що зазнали впливу переміщення населення. Переміщення, переривання освітнього процесу, стрес серед людей, які здійснюють догляд за дітьми, а також брак можливостей для залучення молоді до суспільного життя посилюють залежність від соціальних мереж та неформальних джерел інформації, що створює ризики поширення дезінформації та може затримувати звернення по професійну допомогу. У контексті триваючої війни та соціально-економічного тиску на сім'ї дитяча праця стає дедалі серйознішою проблемою у сфері захисту дітей. Діти в Україні й надалі залучаються до найгірших форм дитячої праці, зокрема комерційної сексуальної експлуатації, виготовлення порнографічних матеріалів та примусового жебракування. У звіті також зазначається, що обмеження на проведення перевірок щодо дотримання трудового законодавства в умовах воєнного стану можуть призводити до невиявлення випадків порушень, пов'язаних із використанням дитячої праці, що підвищує ризик експлуатації дітей.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ГЕНДЕРНИХ РОЛЕЙ ТА ПОГЛИБЛЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ НЕРІВНОСТІ В УКРАЇНІ

Організації, очолювані жінками, наголошують на взаємозв'язку між економічною вразливістю та ризиками гендерно зумовленого насильства. Безробіття, втрата доходів та фінансова залежність пов'язані з підвищеним ризиком насильства з боку інтимного партнера, домашнього насильства, сексуальної експлуатації та вимушеного надання сексуальних послуг задля виживання. Економічні труднощі обмежують спроможність жінок дбати про власну безпеку, звертатися по спеціалізовану підтримку та самостійно ухвалювати рішення, зокрема щодо переміщення. Це навантаження додатково посилюється через зростання обсягу обов'язків із догляду. За словами жінок-підприємиць, у середньому вони витрачають 56 годин на тиждень на догляд за дітьми порівняно з 49 годинами до початку повномасштабної війни[xxxii]. Особливо гостро ця проблема постає перед жінками, які здійснюють основний або одноосібний догляд за своїми дітьми, членами родини старшого віку чи іншими членами сім'ї або громади, які потребують сторонньої допомоги. Дедалі частіше обов'язки з догляду також поширюються на підтримку чоловіків, які повертаються з фронту після поранень або пережитих травматичних подій. Стигматизація, недостатня обізнаність про наявні послуги або їх відсутність за місцем проживання, зокрема послуг, орієнтованих на чоловіків та їхні потреби, є

поширеними чинниками, що обмежують можливості чоловіків звертатися по допомогу до офіційних служб. Під час консультацій, проведених організаціями, очолюваними жінками, було відзначено що жінки часто беруть на себе значний обсяг обов'язків, які нерідко залишаються непомітними, під час відновлення та реінтеграції ветеранів. Ці обов'язки охоплюють координацію медичної допомоги й реабілітації, вирішення юридичних та адміністративних питань, управління фінансами й повсякденний догляд, водночас жінки продовжують виконувати обов'язки з догляду за дітьми та ведення домашнього господарства. Деякі учасниці повідомляли про труднощі з поєднанням зайнятості та тривалих обов'язків із догляду. Поряд із цим існує занепокоєння, що жінок можуть сприймати виключно як людей, які здійснюють догляд за ветеранами та підтримують їх, тоді як багато з них вказують на власні психосоціальні, економічні потреби, а також потреби у сфері сексуального та репродуктивного здоров'я. Йдеться, зокрема, про доступ до психологічної підтримки та підтримки за принципом «рівний — рівному», гнучкі можливості для забезпечення засобів до існування, а також консультування з питань інтимних стосунків, фертильності та сексуального здоров'я після поранень або набуття інвалідності[xxxiii] внаслідок війни. Результати Оперативного гендерного аналізу CARE за 2026 рік свідчать, що зростання обсягу відповідальності жінок не завжди супроводжується розширенням їхніх повноважень у процесі ухвалення рішень або посиленням контролю над ресурсами. У родинах, де чоловіки ухиляються від мобілізації, цей тягар зростає ще більше. Такі зміни гендерних ролей можуть посилювати напруженість у сім'ї, особливо коли втрата чоловіками доходу або пов'язані з війною травматичні переживання поєднуються зі зростанням економічної відповідальності жінок та збільшенням обсягу обов'язків із догляду. Це підвищує ризик насильства з боку інтимного партнера, а також економічного та психологічного насильства, тоді як значне навантаження, пов'язане з доглядом, і обмежений контроль над ресурсами звужують можливості жінок звертатися по необхідну підтримку. Попри те, що дефіцит робочої сили в умовах війни розширив можливості працевлаштування жінок у професіях, де традиційно переважали чоловіки, структурні бар'єри залишаються суттєвими.

КЛЮЧОВІ ЗМІНИ У ЗАКОНОДАВСТВІ ТА ДЕРЖАВНІЙ ПОЛІТИЦІ ЩОДО ВПО

Уряд України запровадив суттєві зміни до політики та законодавчо-нормативної бази, що регулюють питання внутрішнього переміщення та захисту внутрішньо переміщених осіб. Ухвалення в червні 2026 року Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2030 року стало важливим кроком на шляху до формування більш узгодженого та заснованого на правах людини підходу до управління питаннями у сфері внутрішнього переміщення, що відповідає Керівним принципам ООН з питань внутрішнього переміщення та Рамковій програмі МПК (IASC) щодо довгострокових рішень. Стратегія ґрунтується на чотирьох стратегічних цілях: посиленні системи державної підтримки, удосконаленні процесів евакуації, сприянні соціальній адаптації та інтеграції, а також створенні умов для безпечного, добровільного та усвідомленого повернення. Її реалізацію забезпечує План заходів на 2026-2028 роки, який поєднує заходи зі зміцнення інституційної спроможності та безпосереднього надання послуг. Значний обсяг відповідальності за його виконання покладено на Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України, Міністерство розвитку громад та територій України[xxxiv], обласні військові адміністрації та територіальні громади[xxxv]. Ухвалений Верховною Радою України в липні 2026 року Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (набирає чинності 22 жовтня 2026 року) замінює чинний Закон України про ВПО 2014 року та оновлює нормативно-правову базу з метою її кращого узгодження з реаліями масштабного внутрішнього переміщення. Зокрема, він передбачає посилення підходу, орієнтованого на потреби постраждалих людей, удосконалює механізми координації та інтегрує ключові положення, які раніше регулювалися виключно підзаконними нормативно-правовими актами. Закон також посилює гарантії захисту від дискримінації за ознакою статусу внутрішнього переміщення та запроваджує чіткіші визначення понять, пов'язаних з адаптацією, інтеграцією, місцями тимчасового проживання, неправомірне переміщенням і реінтеграцією після повернення. Низка законодавчих і політичних заходів, ухвалених наприкінці 2025 та протягом 2026 року, посилила реагування на різних етапах внутрішнього переміщення, зокрема в частині евакуації та прийому евакуйованих людей, організації догляду за людьми зі спеціалізованими медичними потребами, забезпечення житлом, управління місцями тимчасового проживання та залучення ВПО до процесів ухвалення рішень.

ЗАКОНОДАВЧІ Й ПОЛІТИЧНІ ІНІЦІАТИВИ, УХВАЛЕНІ НАПРИКІНЦІ 2025 ТА У 2026 РОЦІ

Евакуація та прийом евакуйованого населення: Постанова Кабінету Міністрів України № 841, якою визначено загальний порядок проведення евакуації, була додатково змінена постановами № 1307 та № 724. Зокрема, зміни уточнюють повноваження відповідних органів та офіційно закріплюють механізми функціонування транзитних центрів і міждисциплінарних команд, які надають підтримку евакуйованим. Законом України № 4779-IX «Про евакуацію», а

також постановою Кабінету Міністрів України № 953 від 2026 року було запроваджено додаткові положення щодо обов'язкової евакуації, зокрема визначено порядок процедури примусової евакуації дітей за встановлених обставин. Детальніший аналіз цих заходів наведено в розділі «Ризик 2. Примусове переміщення, обмеження свободи пересування та повернення в несприятливих умовах».

Догляд і підтримка ВПО з спеціалізованими медичними потребами: Подальші заходи були спрямовані на усунення прогалин у наданні догляду та забезпеченні належних умов проживання для переміщених людей, які потребують підвищеного рівня підтримки, зокрема людей старшого віку, людей з інвалідністю та людей з обмеженою мобільністю. Ухвалена у вересні 2025 року постанова № 1169 запровадила експериментальні механізми надання довготривалого сестринського догляду в закладах охорони здоров'я для переміщених людей, а також соціальну послугу «притулок» для ВПО з обмеженою мобільністю. Постановою № 966, ухваленою в липні 2026 року, продовжено реалізацію експериментального проєкту з надання соціальних послуг стаціонарного догляду та підтриманого проживання для ВПО старшого віку та ВПО з інвалідністю.

Житло та тимчасове розміщення: Урядом було запроваджено заходи, спрямовані на розширення можливостей забезпечення ВПО житлом, а також на посилення стандартів і гарантій захисту прав у місцях тимчасового проживання. Детальніше ці питання розглядаються в розділі «Ризик 4. Перешкоди та/або обмеження в доступі до юридичної ідентичності, засобів правового захисту та правосуддя, зокрема у сфері житлових, земельних і майнових (ЖЗМ) прав».

Участь ВПО та місцеве врядування у сфері внутрішнього переміщення: Постановою № 701, якою внесено зміни до постанови № 812, посилено роль і вдосконалено механізми діяльності рад з питань ВПО. Зокрема, розширено їхню участь у розробленні та моніторингу програм підтримки ВПО, оцінюванні потреб ВПО і процесах ухвалення рішень на місцевому рівні.

Соціальний захист та матеріальна підтримка: Уряд ухвалив постанову № 390, якою внесено зміни до порядку надання допомоги на проживання ВПО, затвердженого постановою № 332. Зміни переважно стосувалися перегляду умов призначення допомоги, а також порядку її продовження та строків виплати, зокрема передбачивши автоматичне продовження виплат для окремих категорій отримувачів.[xxxvi]

Запроваджені заходи свідчать про суттєвий розвиток державної політики та нормативно-правової бази України у сфері внутрішнього переміщення, хоча їхній вплив на ситуацію у сфері захисту є різним залежно від конкретного напряму. Загальна ефективність цих змін залежатиме від ухвалення підзаконних нормативно-правових актів, наявності достатніх ресурсів і послідовного виконання відповідних заходів державними інституціями. Водночас тривала нестабільна безпекова ситуація, повторні переміщення населення, нерівномірна спроможність областей і громад щодо впровадження відповідних заходів, а також обмеженість ресурсів і надалі впливають на доступ людей до своїх прав і необхідної допомоги, залишаючи суттєві прогалини у сфері захисту для населення, яке проживає в районах активних бойових дій або змушене залишати такі території.

РИЗИКИ У СФЕРІ ЗАХИСТУ

РИЗИК 1 Обстріли цивільного населення та цивільних об'єктів

Окупація та шкода, завдана цивільному населенню

У 2014 році Російська Федерація окупувала та незаконно анексувала Автономну Республіку Крим. Упродовж 2014-2022 років було задокументовано 3 106 пов'язаних із конфліктом смертей і 7 000 поранень, а близько 850 000 людей були змушені залишити свої домівки[xxxvii]. У лютому 2022 року Збройні сили Російської Федерації розпочали повномасштабне вторгнення в Україну, окупувавши додаткові території Донецької та Луганської областей, частина яких уже перебувала поза контролем Уряду України з 2014 року, а також території Харківської, Херсонської, Миколаївської, Сумської та Запорізької областей. Частину цих територій було звільнено Збройними Силами України пізніше у 2022 році. Російська влада провела низку незаконних референдумів на окупованих територіях із метою їх незаконної анексії. Генеральна Асамблея ООН назвала ці дії як «порушення суверенітету, політичної незалежності та територіальної цілісності

України»,[xxxviii] зазначивши, що будь-яка спроба анексії території однієї держави іншою державою шляхом погрози силою або її застосування є порушенням принципів Статуту ООН та міжнародного права. Станом на серпень 2026 року під російською окупацією залишається майже 20 % території України (приблизно 117 000 км²).

На окупованих територіях російська влада продовжувала посилювати адміністративний, правовий і соціальний контроль над цивільним населенням шляхом застосування примусових заходів. Доступ гуманітарних організацій до окупованих територій залишався вкрай обмеженим. Протягом 2025 року та на початку 2026 року окупаційна влада посилила тиск на мешканців з метою набуття ними громадянства Російської Федерації, пов'язавши доступ до основних послуг, зокрема медичного забезпечення та пенсійного забезпечення, а також реалізацію майнових прав із наявністю російського паспорта. Одночасно було розширено процедури, пов'язані з військовим призовом, та запроваджено додаткові обмеження щодо використання української мови й доступу до української освіти. З 1 січня 2026 року Російська Федерація замінила щорічні призовні кампанії системою безперервних адміністративних процедур, пов'язаних із призовом на військову службу. Наказом Міністерства освіти Російської Федерації, ухваленим у грудні 2025 року, викладання українською мовою було виключено з переліку дозволених освітніх програм, а також запроваджено обов'язкове використання російської цифрової платформи для адміністрування діяльності закладів освіти та комунікації. Це викликало занепокоєння щодо посилення нагляду та захисту персональних даних.

Сім'ї продовжують виїжджати з окупованих територій, щоб уникнути примусового призову до збройних сил або нав'язаної російської системи освіти, возз'єднатися з рідними та отримати доступ до базових послуг. Люди, окупаційна влада вважає проукраїнськи налаштованими, наражаються на ризик свавільних затримань і кримінального переслідування.[xxxix] Виїзд з окупованих територій і надалі пов'язаний зі значними труднощами та ризиками і може мати серйозні наслідки для окремих людей та їхніх родин. Люди мають обмежені можливості для виїзду та стикаються з суворими процедурами перевірки під час спроб потрапити на підконтрольну Уряду України територію. Єдиним пунктом пропуску для таких поїздок є прикордонний перехід Мокрани — Доманове на кордоні між Білоруссю та Україною, через що маршрут перевищує 2 000 км, і дорога може тривати від 48 до 72 годин. Для тих, хто вже виїхав, повернення стає дедалі складнішим через вимоги безпекового характеру, відмови у в'їзді та тривалі заборони на в'їзд, а також конфіскацію житла переміщених осіб і його передачу іншим людям. Ці заходи позбавляють людей можливості повернутися до місць свого походження, підтримувати зв'язки зі своїми громадами та реалізовувати свої майнові права, підвищуючи ризик того, що переміщення набуде затяжного або навіть постійного характеру.

Олешки: цивільне населення в пастці бойових дій та руйнування базових послуг

За наявними даними, в Олешках (на тимчасово окупованій території Херсонської області) залишаються близько 1 700 людей, зокрема 47 дітей. Населення не має доступу до електропостачання, централізованого водопостачання та газу. Доступ до продуктів харчування, лікарських засобів і медичної допомоги є вкрай обмеженим. Із травня 2026 року[xl] до міста вдається доставляти лише вкрай обмежені обсяги продовольства, оскільки російські збройні сили перешкоджають надходженню допомоги. У лікарнях бракує пального та продуктів харчування, а безпечне перевезення пацієнтів до інших закладів неможливе. Надзвичайно складною ситуація була вже минулої зими, коли мешканці, за повідомленнями, практично не мали опалення або воно було відсутнє зовсім, тому для обігріву використовували дрова та інші доступні матеріали. Деякі жителі відмовлялися від опалення своїх осель через побоювання, що дим може може привернути увагу дронів. Також надходили повідомлення про загибель людей від переохолодження. Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ ООН) задокументувало жорсткі обмеження свободи пересування цивільного населення через атаки безпілотників і значне мінне забруднення, а також надзвичайну небезпеку доріг, що ведуть із міста. Місцеві жителі описують їх як «дороги смерті». Географічне розташування міста додатково ускладнює евакуацію. Хоча Олешки розташовані безпосередньо навпроти підконтрольного Україні Херсона, на протилежному березі Дніпра, сама річка, зруйновані переправи та активна лінія фронту фактично унеможливлюють безпосередню евакуацію цивільного населення. Люди, які намагаються виїхати, змушені пересуватися через окуповану територію, проходити блокпости та користуватися дорогами, що перебувають під загрозою атак дронів і мінного ураження. На момент підготовки цього матеріалу Олешки є найгострішим прикладом ситуації, коли цивільне населення опинилося в пастці, однак цей випадок не є поодиноким. Вкрай складною залишається ситуація[xli] і в Голій Пристані. Також повідомляється про подальше погіршення гуманітарної ситуації в інших тимчасово окупованих територіях півдня України, зокрема в окупованих районах Херсонської та Запорізької областей.

Атаки на цивільне населення по всій території України

У період з 1 серпня 2025 року до 31 серпня 2026 року внаслідок бойових дій загинули 3 337 і були поранені 18 018 цивільних. У липні було зафіксовано найбільшу кількість втрат серед цивільного населення з квітня 2022 року. Загалом із лютого 2022 року зафіксовано 70 950 постраждалих серед цивільного населення, зокрема 17 257 загиблих і 53 693 поранених. Серед них — 4 082 дитини. Чоловіки частіше гинуть або зазнають поранень: серед цивільних втрат 33 601 випадок, зокрема 9 066 загиблих. Імовірно, фактична кількість загиблих і поранених є вищою. У серпні 2026 року основною причиною втрат серед цивільного населення стали удари далекобійними засобами ураження (ракетами та безпілотниками), на які припадало 47% усіх цивільних втрат. У цей період найбільшу кількість загиблих і поранених цивільних людей було зафіксовано в Києві, Херсоні, Запоріжжі, Кривому Розі та Сумах[xlii]. За п'ять років після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну мільйони українців були змушені залишити свої домівки. Наразі майже 5,69 млн українців мають статус біженців за кордоном, а ще 3,45 млн людей нині є внутрішньо переміщеними в межах України. Безпекова ситуація по всій Україні продовжує погіршуватися. За результатами опитування УВКБ ООН щодо питань захисту (липень 2026 року), 59% респондентів повідомили, що не почуваються в безпеці або лише частково почуваються в безпеці, що на 12% більше порівняно з 2025 роком. Серед них 90% зазначили, що безпекова ситуація негативно впливає на їхнє повсякденне життя. Результати моніторингу Кластера захисту за серпень також підтверджують погіршення безпекової ситуації: про інциденти, пов'язані з безпекою, повідомили 69,8% ключових інформантів. Найвищу кількість повідомлень про безпекові інциденти зафіксовано в Донецькій (95,0%) та Запорізькій (90,4%) областях. Водночас найбільша частка повідомлень про випадки насильства була зафіксована в Сумській області (91,6%), далі йде Херсонська область (76,9%).

Спостерігається суттєве погіршення ситуації щодо безпосередніх загроз фізичній безпеці дітей. Порівняно з 2025 роком кількість дітей, які загинули або зазнали поранень, істотно зросла. Убивства та каліцтва дітей є найбільш поширеним підтвердженим грубим порушенням прав дітей, і основною причиною таких випадків залишається застосування вибухової зброї в населених пунктах. У першому півріччі 2026 року вбивства та каліцтва дітей становили 41% усіх підтверджених грубих порушень прав дітей. Основною причиною цих порушень і надалі залишалося застосування вибухової зброї в населених пунктах, зокрема ракет, безпілотників та інших далекобійних засобів ураження. 35% підтверджених грубих порушень стосувалися обмеження гуманітарного доступу, що свідчить про вплив бойових дій на дітей не лише безпосередньо, а й через перебої в наданні життєво необхідної допомоги та послуг у сфері захисту. Через розширення географії ударів ці ризики дедалі більше поширюються за межі прифронтових територій.

Протягом першого півріччя 2026 року дронові та ракетні атаки на школи та лікарні й надалі залишалися поширеним явищем війни, становлячи 23% усіх підтверджених грубих порушень прав дітей. Попри те, що найбільш постраждалими й надалі залишалися східні та південні регіони, географія обстрілів суттєво розширилася порівняно з початковими етапами конфлікту та охопила також центральні й західні області України. Це свідчить про зростання масштабів застосування далекобійних засобів ураження та вказує на те, що заклади освіти й охорони здоров'я по всій Україні дедалі частіше зазнають впливу наслідків збройного конфлікту, незалежно від їхньої віддаленості від лінії фронту. Авіаудари та постійна присутність безпілотників у повітрі перетворилися на безперервне джерело психологічного тиску на цивільне населення, позбавляючи людей відчуття безпеки, руйнуючи повсякденне життя та сон, сприяючи накопиченню хронічного стресу й послаблюючи стійкість[xliii] як окремих людей, так і громад. За оцінками, близько 10 мільйонів людей в Україні[xliv] потребують допомоги у сфері психічного здоров'я та психосоціальної підтримки.

Зима в умовах війни

Під час четвертої зими після початку повномасштабного вторгнення російські збройні сили систематично завдавали ударів по об'єктах енергетичної інфраструктури та централізованого теплопостачання по всій Україні. За температури повітря, що подекуди опускалася до -20°C, ці удари призвели до перебоїв з опаленням і гарячим водопостачанням для сотень тисяч людей по всій країні[xlv]. У період з жовтня 2025 року до березня 2026 року російські збройні сили здійснили 423 удари по об'єктах генерації, передачі та розподілу електроенергії, що спричинило масштабні перебої у роботі енергосистеми та тривалі відключення електроенергії у великих містах. У 17 із 27 регіонів країни були пошкоджені або зруйновані ключові елементи енергетичної інфраструктури, внаслідок чого населення тривалий час залишалося без електро-, тепло- та водопостачання.[xlvi] Минула зима стала найхолоднішою в Україні за понад десять років, а обстріли енергетичної інфраструктури призвели до нестабільного теплопостачання у приватних будинках, школах і закладах охорони здоров'я. Ситуацію додатково ускладнювали графіки погодинних відключень електроенергії та надзвичайні заходи, запроваджені в енергетичному секторі. Понад 200 000 дітей шкільного віку постраждали через проблеми з теплопостачанням, що доповнило інші виклики для освітнього процесу, зокрема повітряні тривоги та відключення електроенергії.[xlvii] Люди старшого віку, люди з інвалідністю, родини з одним годувальником або одним із батьків, а також малозабезпечені родини часто мали менше можливостей пристосуватися та знайти альтернативні джерела опалення. Через це вони перебували в групі підвищеного ризику в умовах сильних морозів, особливо в умовах перевантаження державних служб реагування. Для ВПО ризик залишитися без належного теплопостачання є вищим.[xlviii] За результатами одного з опитувань у сфері захисту, 49% респондентів повідомили про погіршення доступу до енергоресурсів і висловили занепокоєння у зв'язку з наближенням зимового періоду. Витрати на комунальні послуги та опалення можуть становити до однієї п'ятої доходу людини.[xlix] Будь-яке зниження купівельної спроможності родин із низьким рівнем доходу може призводити до більшої залежності від позик, скорочення споживання продуктів харчування, відкладення лікування або накопичення заборгованості за комунальні послуги. Для громад, які вже постраждали від війни, ці виклики взаємно посилювали один одного, підвищуючи ризики переміщення, зменшуючи можливості для подолання труднощів та залишаючи найбільш вразливі групи населення дедалі більш незахищеними, особливо в зимовий період. Проблеми з енергопостачанням безпосередньо впливають на безпеку, здоров'я та побутове навантаження жінок. Так, 41,9% жінок повідомили, що через відключення електро- або теплопостачання почуваються менш захищеними, а 38,5% зазначили, що такі перебої негативно позначилися на їхньому фізичному здоров'ї. Для порівняння, серед чоловіків про негативний вплив на фізичне здоров'я повідомили 22,8%.[l]

За результатами мапування спроможностей, проведеного Кластером захисту в лютому 2026 року, 78% опитаних команд повідомили, що працюють у приміщеннях, де відбуваються відключення електроенергії. Мапування охопило 205 мобільних команд, які працюють у 110 районах 24 областей, зокрема команди, що надають послуги у сфері протидії гендерно зумовленому насильству (ГЗН) та захисту дітей. Нестабільне електропостачання особливо впливало на роботу громадських центрів і просторів, дружніх до дітей. 86% респондентів вказали на потребу в альтернативних джерелах енергопостачання (генераторах і портативних електростанціях) для забезпечення безперервності надання послуг у сфері захисту впродовж зимового періоду 2026/2027 років. Ці результати узгоджуються з оцінкою готовності 127 Центрів життєстійкості,[li] проведеною Урядом України, яка виявила суттєві прогалини в оснащенні закладів, покликаних підтримувати громади під час тривалих відключень у зимовий період. У 57% центрів не було автономного джерела опалення, 32% не могли забезпечити доступ до інтернету під час тривалого відключення електроенергії, а 35% не мали достатніх запасів засобів першої допомоги та матеріалів для надання психосоціальної підтримки (ПСП).

З наближенням зимового періоду погодні умови можуть призвести до подальшого переміщення населення та евакуації. Так, сім'ям із дітьми та іншим вразливим групам населення, зокрема людям старшого віку в Херсоні, рекомендують виїхати до безпечніших місць, тоді як органи влади готуються до можливої тимчасової евакуації дітей і людей старшого віку, які перебувають в інституційних закладах догляду, з найбільш постраждалих районів до західних областей України. Такі переміщення можуть посилювати ризики розлучення членів сімей, насильства, жорстокого поводження та недбалого догляду, особливо щодо дітей, позбавлених батьківського піклування. Досвід зимового періоду 2025–2026 років засвідчив, що тривалі відключення впливають не лише на базові умови життя та функціонування критичної інфраструктури, а й на безперервність надання послуг із захисту, медичної та соціальної допомоги, функціонування безпечних просторів і механізмів перенаправлення до відповідних служб, а також на загальний стан здоров'я населення. Водночас вони можуть послаблювати спроможність сімей безпечно залишатися у своїх громадах.

Від суворих зимових умов до аномальної літньої спеки — енергетична інфраструктура України залишається суттєво пошкодженою внаслідок триваючих атак, а доступні генеруючі потужності становлять менш ніж половину від довоєнного рівня.[lii] Систематичні удари по об'єктах інфраструктури викликають занепокоєння щодо ризику масштабного порушення роботи систем водопостачання в Одеській і Донецькій областях.[liii] Багато українців змушені готуватися до викликів чергової важкої зими в умовах повномасштабного вторгнення, очікуючи на нову хвилю масованих обстрілів з боку збройних сил Російської Федерації. Хоча усунення наслідків ударів по енергетичній інфраструктурі виходить за межі гуманітарного реагування, надзвичайно важливо, щоб гуманітарні організації, зокрема партнери у сфері захисту, задовольняли нагальні потреби найбільш вразливих людей, які потерпають від складних зимових умов та тривалих відключень електроенергії. Підготовка до зимового періоду є важливою складовою для створення та підтримання умов, що сприяють захисту населення, особливо для найбільш уразливих груп населення, а заходи у сфері захисту необхідно інтегрувати до зимового реагування. Детальніше про вплив зимових умов на ситуацію із захистом можна дізнатися з Плану реагування упродовж осінньо-зимового періоду в Україні на 2026 рік.

РИЗИК 2 Вимушене переміщення, обмеження свободи пересування та повернення в несприятливих умовах

В Україні налічується 3,45 млн внутрішньо переміщених осіб (ВПО), при цьому загальна кількість зареєстрованих ВПО зросла на 101 351 у період із серпня 2025 року до серпня 2026 року. 2,59 млн дітей є внутрішньо переміщеними або перебувають за межами України. Понад 791 тис. дітей мають статус внутрішньо переміщених осіб. За оцінками, у період із серпня 2025 року по серпень 2026 року, 243 тис. людей були змушені залишити свої домівки в прифронтових областях, насамперед у Донецькій (126 тис.) та Дніпропетровській (29 тис.) областях. Більшість із них (близько 197 тис. людей) перемістилися з громад, розташованих у межах 20 км від лінії фронту. У квітні-червні кількість таких переміщень зросла на 50% порівняно з першими трьома місяцями року.[liv] Результати моніторингу, проведеного Кластером захисту у серпні, підтверджують масштаб проблем у сфері захисту, пов'язаних із переміщенням населення: про випадки переміщення повідомили 39,2% ключових інформантів по всій країні. Найвищі показники зафіксовано в Херсонській (84,6%) та Донецькій (75%) областях. В умовах безперервних бойових дій переміщення населення зумовлене поєднанням безпекових ризиків, економічного тиску, пошкодження житла та погіршення доступу до послуг, оскільки люди дедалі частіше стикаються з втратою джерел доходу, перериванням освітнього процесу та перебоїв у наданні основних послуг.[lv] Багато людей були змушені переміщуватися неодноразово. Кожен третій підліток, який зазнав переміщення, змінював місце проживання щонайменше двічі.

Повторне переміщення ускладнює доступ дітей до освіти та соціальних послуг, негативно впливає на взаємини з однолітками й психосоціальне благополуччя. Кожен третій внутрішньо переміщений підліток змінював місце проживання щонайменше двічі. Хоча лише 3% родин, опитаних організацією Terre des Hommes (TdH) у 2026 році, повідомили про проживання дитини окремо від її основного опікуна, у 65% таких випадків розлука тривала понад один рік. Неодноразове переміщення та тривале порушення звичних механізмів догляду, а також обмежений доступ до послуг і підтримки мають накопичувальний негативний вплив на дітей. Діти, які повертаються після тривалої розлуки з родиною, також можуть потребувати тривалої підтримки для реінтеграції та забезпечення безперервності догляду.

Евакуація населення з прифронтових районів та її наслідки

Понад 70% людей, які змушені переміщуватися, роблять це самостійно, без участі в організованих евакуаційних механізмах.[lvi] Дані опитування УВКБ ООН щодо питань захисту в Україні за 2026 рік свідчать, що 70-75% людей, які розглядають можливість переміститися, можуть зробити це власними силами або за підтримки членів родини чи сусідів.[lvii] Водночас у 2026 році в окремих регіонах, зокрема в Херсонській та Донецькій областях, зросла потреба в евакуаційній підтримці. Як показано в Додатку 2, із січня до середини вересня 2026 року 120 242 ВПО (з яких 75% прибули з Донецької та Дніпропетровської областей) отримали допомогу з евакуацією та багатосекторальну підтримку в транзитних центрах. Це більш ніж на 68 тис. людей перевищує показник за аналогічний період 2025 року.[lviii] З огляду на обмежені спроможності місцевих органів влади гуманітарні організації відіграють критично важливу роль у проведенні таких евакуацій. За оцінками, гуманітарні організації надали підтримку майже двом третинам людей, які потребували організованої евакуації,[lix] доповнюючи зусилля Державної служби України з надзвичайних ситуацій та поліцейських підрозділів «Білі янголи». Складність евакуації як заходу із захисту виходить далеко за межі суто

логістичних викликів. Вона потребує залучення додаткового персоналу та ресурсів для підготовки інформації про евакуацію, організації перевезення й надання допомоги, особливо людям, які не можуть виїхати самостійно. Для людей старшого віку, людей з інвалідністю, людей з обмеженою мобільністю (наприклад, людей, які не можуть самостійно пересуватися та потребують постійного догляду), людей із тяжкими захворюваннями, яким необхідна постійна медична підтримка, а також сімей з дітьми вирішальне значення мають доступний транспорт, супровід, безперервний догляд та належні умови для прийому в місці евакуації. Організація такої допомоги може призводити до затримок з евакуацією, а будь-яке зволікання підвищує загрози і скорочує час, доступний для виявлення потреб та забезпечення належної підтримки. Водночас це збільшує ризики як для самих евакуйованих, так і для людей, які надають їм допомогу під час евакуації.

Хоча більшість людей залишають прифронтові території самостійно, переміщення власними силами не слід сприймати як нижчій рівень вразливості. Рішення про виїзд часто ухвалюються в стислі строки через погіршення безпекової ситуації, залишаючи мало часу для планування маршруту, пошуку транспорту чи організації тимчасового проживання. Фінансові труднощі, обмежений доступ до інформації, стан здоров'я та бар'єри, пов'язані з мобільністю, можуть додатково ускладнювати або навіть унеможливлювати виїзд. Для організації переміщення люди покладаються на власний або орендований транспорт, допомогу рідних і друзів, громадських організацій, волонтерів, місцевої влади та інформацію з онлайн-джерел. Деякі люди обирають самостійний виїзд, вважаючи його безпечнішим за організовану евакуацію, хоча як пересування приватним транспортом, так і евакуаційні заходи залишаються під загрозою обстрілів. Соціальні зв'язки та мережі підтримки нерідко визначають, чи зможуть люди виїхати взагалі та де вони зрештою оселяться. Багато ВПО, які виїхали самостійно, все одно потребують підтримки під час переїзду або після прибуття на нове місце. Частина з них звертається по допомогу до гуманітарних організацій або транзитних центрів, тоді як інші не використовують такі механізми підтримки й можуть втратити доступ до своїх прав, необхідних послуг і заходів захисту. Для сімей із дітьми, особливо тих, які були змушені виїжджати терміново, відсутність контакту з офіційними механізмами прийому та реєстрації може затримувати виявлення ризиків у сфері захисту дітей та обмежувати доступ до ведення випадків, послуг із психічного здоров'я та психосоціальної підтримки (ПЗПСП), а також інших спеціалізованих послуг. Тому своєчасне інформування про безпечні маршрути, доступні види допомоги та можливості прийому, разом із громадськими механізмами виявлення вразливих ВПО після прибуття, залишається вкрай важливим.[lx]

Складне рішення: виїхати чи залишитися

Хоча найсуттєвіші зміни лінії фронту відбулися у 2022-2023 роках, у період із серпня 2025 року до серпня 2026 року продовжувався перерозподіл контролю над окремими територіями. Найбільш помітним він був у Донецькій області, тоді як у східних районах Дніпропетровської та Запорізької областей фіксувалися менш масштабні зміни, а в Харківській і Сумській областях[lxi] тривали локальні просування та наступальні операції. Попри відносно незначні територіальні зміни, посилення бойових дій, обстрілів і локальних просувань уздовж лінії фронту зумовлює гуманітарні потреби та нові хвилі переміщення населення.[lxii] У період із серпня 2025 року до серпня 2026 року безпекова ситуація суттєво погіршилася. Однією з причин стало ширше застосування збройними силами Російської Федерації безпілотників малої дальності дії, що підвищило ризики для цивільного населення, ускладнило евакуацію та гуманітарний доступ, а також посилило подальшу ізоляцію прифронтових громад. За оцінками, 2,4 млн людей і далі проживають у громадах, розташованих у межах 20 км від лінії фронту, і зазнають тривалого, поступового посилення тиску через постійну близькість до бойових дій.

Рівень вразливості родин у прифронтових районах є вищим, ніж в інших регіонах країни.[lxiii] Серед населення цих районів особливо висока частка людей старшого віку (понад 50% населення, причому половина з них проживає самостійно), люди з інвалідністю та інші люди, які стикаються з численними бар'єрами. Багатьом із них у разі погіршення безпекової ситуації може знадобитися індивідуально адаптована допомога під час евакуації, щоб дістатися безпечного місця. Також надходять повідомлення про випадки, коли сім'ї навмисно уникають виконання рішень про обов'язкову евакуацію дітей, приховуючи їх, щоб запобігти евакуації. Унаслідок цього невідома кількість дітей у найбільш постраждалих прифронтових районах залишається в умовах підвищеної вразливості та часто не потрапляє до офіційної статистики. У 37% родин у прифронтових районах є член сім'ї з інвалідністю, а в 60% — член сім'ї з хронічним захворюванням.[lxiv]

Немає єдиної причини, яка спонукає людину виїхати або, навпаки, змушує її залишатися. Постійні обстріли дедалі більше ускладнюють життя цивільного населення в прифронтових населених пунктах через пошкодження житла, перебої в електро- та водопостачанні, а також обмеження доступу до медичних, соціальних та інших життєво важливих послуг. Водночас деякі люди не наважуються виїхати через прив'язаність до свого дому, побоювання втрати або розграбування майна, а також невизначеність щодо житла та джерел доходу після переміщення. Особливо характерною така ситуація є для людей старшого віку. Інші вирішують залишатися, щоб зберегти джерело доходу, оскільки не бачать можливостей для працевлаштування чи ведення господарства в інших місцях. Це особливо характерно для родин, які займаються сільським господарством, та людей, чиї засоби до існування пов'язані із сільською місцевістю. Евакуація особливо складна для людей з обмеженою мобільністю або тяжкими захворюваннями. Деякі чоловіки віком від 23 до 60 років неохоче погоджуються на виїзд через побоювання мобілізації. Попри значні зусилля Уряду України та гуманітарних організацій, одним із незмінних викликів залишається те, що люди, які змушені залишати свої домівки, часто мають обмежену інформацію про доступні варіанти евакуації, а також можливості отримати житло й послуги в приймаючих громадах. У більшості випадків люди наважуються на виїзд лише після тривалого погіршення безпекової ситуації та втрати доступу до базових послуг. Коли рішення про евакуацію ухвалюється надто пізно, а залишатися вже неможливо, переміщення частіше відбувається без належної підготовки та в несприятливих умовах, що зумовлює зростання потреб у підтримці після прибуття на нове місце. 9% людей, які проживають у прифронтових районах, наважуються виїжджати надто пізно і зрештою вже не мають можливості евакуюватися, навіть якщо хочуть це зробити.[lxv] Несвоєчасна евакуація підвищує ризики для життя та здоров'я людей, збільшує ймовірність розлучення членів сім'ї та переривання доступу до послуг, а також обмежує можливості людей ухвалити добровільне й безпечне рішення про виїзд. Водночас дедалі ширше застосування бойових безпілотників, а також забруднення територій мінами та іншими вибухонебезпечними предметами роблять доступ до прифронтових громад дедалі небезпечнішим.

Законодавчі зміни у сфері евакуації

Уряд України ухвалив дві ключові законодавчі зміни, які оновили нормативно-правову базу, що регулює проведення евакуації. Постанова Кабінету Міністрів України № 1307 від жовтня 2025 року наблизила нормативне регулювання до практичних потреб, формалізувавши весь «процес евакуації» та запровадивши стандарти щодо транзитного розміщення і прийому евакуйованих людей. Закон № 4779-IX, що набрав чинності у березні 2026 року, посилив роль держави та розширив її повноваження щодо організації евакуації цивільного населення, зокрема щодо проведення обов'язкової евакуації. Ці зміни формують більш структуровану систему організації евакуації та надання допомоги, водночас порушуючи важливі практичні питання та питання у сфері захисту, пов'язані зі спроможністю впровадження відповідних заходів, дотриманням прав людини, збереженням єдності сім'ї, забезпеченням найкращих інтересів дитини та наданням допомоги з урахуванням індивідуальних потреб людей, які потребують додаткової підтримки.

Постанова № 1307 запроваджує комплексний підхід до організації евакуації, що охоплює пункти збору, транзитні центри та пункти прийому. Водночас у національному законодавстві вперше офіційно закріплено роль транзитних центрів, що створює підґрунтя для більш структурованого та стандартизованого підходу, чіткішого розподілу ролей і відповідальності, а також посилення уваги до потреб і вразливостей людей, які переміщуються. Зокрема, передбачено забезпечення безбар'єрного доступу для людей з обмеженою мобільністю, доступу до захисних споруд цивільного захисту, облаштування просторів дружніх до дітей, надання базових послуг та створення належних умов для тимчасового перебування з ночівлею. Постанова також передбачає створення міждисциплінарних команд, які формуються місцевими органами соціального захисту та включають соціальних працівників, медичний персонал, юристів, психологів та інших фахівців.

Практика впровадження цих положень наразі свідчить, що за належної організації такі команди ефективні, однак місцевим органам влади може бракувати спроможності для повноцінної роботи, що зумовлює потребу в додатковій підтримці з боку гуманітарних організацій.

Закон № 4779-IX від березня 2026 року додатково посилює роль держави у здійсненні евакуації цивільного населення. Хоча захист цивільних у районах підвищеного ризику є цілком виправданою та необхідною метою, закон порушує низку правових питань, питань у сфері захисту та практичної реалізації. Закон викликав занепокоєння щодо захисту дітей, зокрема через підвищення ризиків розлучення дітей із сім'ями, їх влаштування до інституційних закладів і порушення безперервності догляду. Частково ці питання були врегульовані в подальших підзаконних актах, розроблених Міністерством соціальної політики у консультації з організаціями, що працюють у сфері захисту дітей. Водночас закон містить лише обмежені роз'яснення щодо врахування потреб людей старшого віку, людей з інвалідністю та інших людей, які потребують спеціалізованого догляду й підтримки. Питання захисту та прогалини у практичній реалізації закону детальніше проаналізовано в правовому огляді, підготовленому УВКБ ООН та Кластером захисту,[lxvi] які також розробили додаткові операційні рекомендації та окремі настанови щодо евакуації дітей.[lxvii] Ці матеріали допомагають гуманітарним партнерам застосовувати результати правового аналізу на практиці.

Постанова № 953, ухвалена у липні 2026 року, регулює порядок проведення обов'язкової евакуації дітей без супроводу, та встановлює більш деталізовану нормативну базу щодо процедур, оформлення документації, інформування та ведення обліку в межах механізму евакуації. Постанова врегульовує ключові аспекти, пов'язані з проведенням обов'язкової евакуації дітей без супроводу. Водночас низка важливих питань залишається невирішеною, зокрема щодо належних гарантій захисту, возз'єднання сімей, а також забезпечення можливості дітей висловлювати свою думку під час ухвалення рішень у процесі евакуації.

Місця тимчасового проживання: наслідки тривалого переміщення, множинні вразливості та нові хвилі прибуття

В Україні зареєстровано понад 1 500 місць тимчасового проживання (МТП), у яких наразі мешкає близько 70 500 внутрішньо переміщених осіб (із 3,45 млн зареєстрованих ВПО). Місця тимчасового проживання залишаються важливим елементом гуманітарної системи евакуації та прийому населення в Україні. Люди, які щойно були евакуйовані, часто мають обмежені можливості впливати на вибір місця свого розміщення. Розселення до конкретного МТП зазвичай визначається маршрутами евакуації та наявністю вільних місць, а не придатністю об'єкта, близькістю до необхідних послуг чи індивідуальними потребами людей. Постійний приплив новоприбулих поєднується з наявністю значної кількості людей, які вже тривалий час перебувають у ситуації переміщення, що створює два взаємопов'язані, але різні виклики: забезпечення невідкладних послуг і належного розміщення для нещодавно евакуйованого населення, а також надання довгострокової підтримки й пошук сталих рішень для мешканців, чиє переміщення набуло затяжного характеру. Однією з причин, через яку люди не можуть бути розміщені в МТП, є брак вільних місць. За даними моніторингу МТП, 63% об'єктів повідомили про відсутність вільних місць для розміщення, а 18% зазначили, що були змушені відмовляти новоприбулим ВПО через нестачу місць або відсутність доступних умов для розміщення людей з інвалідністю.[lxviii] Харківська та Дніпропетровська області залишаються основними регіонами прийому нещодавно евакуйованих, тоді як люди, які проживають у МТП у центральних та західних областях, дедалі більше потребують довготривалої підтримки у сфері захисту, догляду, соціальної інтеграції та забезпечення доступності. Хоча МТП розглядаються як тимчасовий варіант розміщення, до якого вдаються за відсутності інших можливостей, найбільш вразливі категорії внутрішньо переміщених осіб часто змушені залишатися там протягом тривалого часу.[lxix] За даними опитування мешканців МТП, 69% респондентів проживали в таких закладах щонайменше один рік, а 29% — понад три роки. Багато з цих об'єктів недостатньо пристосовані до їхніх потреб, що свідчить про те, що тривале проживання дедалі частіше зумовлене не власним вибором людей, а відсутністю реалістичних альтернатив для проживання.

Люди віком від 60 років і старше становлять 42% мешканців МТП.[lxx] Серед дорослого населення 20% мають офіційно встановлену інвалідність, а 16% повідомляють про функціональні обмеження, водночас 80% потребували медикаментів протягом попередніх трьох місяців. Значною є також потреба в догляді за іншими членами сім'ї: 25% респондентів здійснюють догляд за дітьми, причому серед тих, хто здійснює догляд, 54% становлять батьки або матері, які самостійно виховують дітей. Жінки, які проживають у МТП, часто поєднують обов'язки з догляду з викликами, пов'язаними із тривалим переміщенням, невизначеними житловими перспективами та обмеженими можливостями для забезпечення засобів до існування. Значне навантаження, пов'язане з доглядом за іншими членами сім'ї,

психосоціальний дистрес і недостатня розвиненість механізмів підтримки на рівні громад можуть підвищувати ризики соціальної ізоляції та економічної залежності. Ці чинники вразливості часто поєднуються, що обмежує можливості мешканців працювати, знаходити альтернативне житло або вести самостійне життя без сторонньої підтримки. Мешканці МТП мають підвищені потреби в послугах соціальної підтримки, зокрема у веденні випадків, доступі до медичної допомоги, психосоціальній підтримці та правовій допомозі. У багатьох таких об'єктах забезпечення безперервності догляду є одним із ключових питань захисту, а не лише додатковим аспектом надання послуг. Діти становлять близько 16% МТП. Хоча більшість об'єктів повідомляють про наявність місць у розташованих поблизу школах і закладах дошкільної освіти, умови для навчання, дозвілля та психосоціального благополуччя залишаються нерівномірними. Лише 36% МТП мали облаштований дитячий простір на відкритому повітрі, а 25% — дитячий простір у приміщенні. Деякі місця тимчасового проживання також повідомляли про перешкоди для дистанційного навчання, пов'язані з браком обладнання, окремого місця для занять або стабільного доступу до інтернету. Тривале проживання в умовах спільного розміщення, обмежена приватність і відсутність належно облаштованих просторів можуть посилювати напруження в родинах та підвищувати ризики у сферах захисту дітей і гендерно зумовленого насильства, а також сприяти застосуванню негативних стратегій подолання психосоціального дистресу, зокрема вживання алкоголю чи інших психоактивних речовин. Діти, люди, які здійснюють догляд за іншими членами сім'ї, жінки, які перебувають у групі ризику, та постраждалі від насильства потребують конфіденційних і доступних послуг, безпечних механізмів перенаправлення, а також заходів зі зниження ризиків на рівні МТП, інтегрованих у ширші заходи реагування в цих об'єктах.

З огляду на профіль вразливості мешканців, не існує простого рішення для людей, які проживають у МТП. Рівень безробіття серед них становить 24%, а 79% залежать від соціальної допомоги. Мешканці МТП повідомляють про проблеми з оформленням документів, перебої у виплаті соціальної допомоги та труднощі з отриманням компенсацій, що може ще більше посилювати їхню вразливість і позбавляти ресурсів, необхідних для самостійного задоволення базових потреб. Це свідчить про те, що заходи підтримки не можуть ґрунтуватися виключно на короткострокових надзвичайних програмах реагування. Зважаючи на те, що люди, які евакуюються після тривалого перебування в умовах бойових дій, часто вже вичерпали власні ресурси та втратити доступ до медичних та соціальних послуг, можна очікувати, що значна частина новоприбулих до місць тимчасового проживання перебуватиме у стані підвищеної вразливості та потребуватиме довготривалої й комплексної підтримки.

Розуміння людиноцентричного підходу в місцях тимчасового проживання. Вразливі ВПО, які проживають МТП, потребують заходів реагування, орієнтованих на захист, які виходять за межі забезпечення житлом і зосереджуються на розвитку механізмів підтримки на рівні громади та забезпеченні доступу до необхідних послуг. Такий підхід передбачає проведення регулярного моніторингу у сфері захисту; надання доступної інформації та консультування; індивідуальний супровід випадків; правову допомогу, зокрема щодо відновлення документів та отримання соціальних виплат; послуги з охорони психічного здоров'я та психосоціальної підтримки; заходи із запобігання ризикам гендерно зумовленого насильства та порушенням прав дітей, а також відповідні послуги й механізми перенаправлення; забезпечення соціального транспорту та супроводу; сприяння доступу до медичних, адміністративних і державних соціальних послуг. Механізми перенаправлення та ведення випадків мають ефективно функціонувати на практиці, із чітким визначенням відповідальних сторін за подальший супровід і безперервність підтримки під час переміщення людей між транзитними центрами, МТП, громадами або іншими видами тимчасового чи постійного розміщення. Для забезпечення своєчасного виявлення потреб та належного реагування на них необхідна постійна та тісна координація між усіма залученими сторонами.

Обмеження свободи пересування

Можливості вільного пересування в прифронтових районах дедалі більше обмежуються через застосування безпілотників малої дальності, обстріли, вибухонебезпечні предмети та пошкодження доріг і іншої критичної інфраструктури. Ці чинники

ускладнюють не лише проведення евакуації, а й повсякденне пересування в межах і між прифронтовими громадами, зокрема для доступу до медичних послуг, ринків, освіти, адміністративних послуг і гуманітарної допомоги. Додатковим фактором, що обмежує мобільність населення, є скорочення або повне припинення роботи громадського транспорту через безпекові ризики. Особливо високий рівень обмежень свободи пересування було зафіксовано в Сумській та Херсонській областях, де про такі проблеми повідомили по 92,3% респондентів. У окремих випадках люди свідомо обмежують власне пересування, наприклад чоловіки, які намагаються уникати мобілізації. За результатами моніторингу ризиків у сфері захисту, проведеного Кластером захисту у серпні 2026 року, основними перешкодами для свободи пересування на національному рівні були: відсутність громадського транспорту (25,4%), нестача фінансових ресурсів (23,6%), висока вартість транспортних послуг (20,4%) та побоювання обстрілів або атак безпілотників (18,1%). Наслідки цих обмежень є особливо серйозними для людей старшого віку, людей з інвалідністю та інших людей, які не мають доступу до приватного транспорту або транспорту, пристосованого до їхніх потреб. Водночас безпекові ризики та пошкодження інфраструктури також обмежують можливості доставки товарів і надання послуг населенню. Учасники моніторингу ризиків у сфері захисту в областях уздовж лінії фронту зазначали, що транспортні перевізники дедалі частіше відмовляються від обслуговування маршрутів до сільських і прифронтових громад, оскільки обмежена прибутковість таких перевезень більше не покриває операційні витрати.

Передчасне повернення до небезпечних районів

У 2026 році спостерігаються дві паралельні тенденції, пов'язані з поверненням населення. Перша з них полягає у зниженні намірів щодо повернення серед ВПО та дедалі затяжного переміщення. Партнери у сфері захисту відзначають, що динаміка повернення тісно пов'язана з безпековою ситуацією, житловими умовами та економічною стабільністю. Серед внутрішньо переміщених осіб наміри повернутися залишаються обмеженими: лише 5% планували повернення, тоді як 81% не мали таких намірів.[lxxi] Зменшення кількості людей, які планують повернення підкреслює необхідність підтримки місцевої інтеграції. Водночас деякі люди й надалі повертаються через високу вартість життя та неналежні умови проживання в місцях переміщення. Друга тенденція стосується нестійкого характеру повернення серед тих, хто вже повернувся. Серед людей, які повернулися нещодавно, 15% планували знову змінити місце проживання, порівняно з 9% серед тих, хто повернувся раніше, що свідчить про те, що повернення не обов'язково є довгостроковим рішенням. Для багатьох людей з окупованих, недоступних або значно постраждалих територій повернення залишається неможливим. Зміни, запроваджені Постановою № 1307, створили нормативну основу для організованого та добровільного повернення після підтвердження належного рівня безпеки, функціонування інфраструктури та доступності основних послуг із пріоритетною підтримкою людей з інвалідністю та інших людей з підвищеними потребами.[lxxii] Проте цей механізм поки що не запрацював на практиці, а низка питань потребує додаткового врегулювання, зокрема щодо оцінки безпекової ситуації, інформування та консультування населення, надання адресної допомоги вразливим групам, спонтанних повернень та моніторингу ситуації після повернення. Люди, які все ж повертаються, нерідко роблять це в несприятливих умовах. Деякі повертаються після евакуації через неможливість знайти належне житло або забезпечити засоби до існування в місцях переміщення. Інші здійснюють тимчасові чи повторні переміщення до небезпечних районів для отримання послуг, догляду за майном або возз'єднання з членами сім'ї. Окремі випадки повернення чи повторного переміщення також можуть бути пов'язані з невирішеними правовими та майновими питаннями, зокрема необхідністю захисту майнових прав, відновлення документів, оформлення компенсацій, а також врегулюванням спадкових питань чи проблем реєстрації. Найчастіше причиною повернення до районів у межах 30 км від лінії фронту було возз'єднання з родиною (40%), далі — економічні чинники та труднощі із забезпеченням житлом у місцях переміщення.

РИЗИК 3 Гендерно зумовлене насильство

Ризики гендерно зумовленого насильства (ГЗН) в Україні зростають із кожним роком війни. Багато жінок змушені самостійно виконувати обов'язки з догляду за членами родини, водночас маючи обмежені можливості для працевлаштування. Жінки та члени їхніх сімей повідомляють про зростання випадків насильства з боку інтимного партнера на тлі тривалого психологічного й соціально-економічного навантаження, спричиненого війною. 41% дітей віком від 1 до 14 років зазнали насильницьких методів виховання протягом попереднього місяця, що може свідчити про посилення напруження в родинах.[lxxiii] Продовжують надходити повідомлення про сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом, у житлових районах на тимчасово окупованих територіях; більшість постраждалих — жінки. Численні випадки сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, також були задокументовані щодо українських

військовополонених і цивільних, які перебували в полоні на окупованих територіях та в Російській Федерації. Більшість постраждалих становлять чоловіки. Зміни в обсягах і напрямах зовнішньої допомоги негативно позначаються як на якості послуг для постраждалих від насильства, так і на доступності безпечних послуг для них. Зимова енергетична криза 2025–2026 років є прикладом того, як продовження конфлікту посилює тиск на безпеку та захист жінок. Тривалі відключення електроенергії погіршують безпекову ситуацію як у громадських місцях, так і вдома, а відсутність вуличного освітлення має особливо серйозні наслідки з точки зору ризиків ГЗН. Неосвітлені вулиці, двори, сходові клітки та зупинки громадського транспорту створюють умови, за яких жінки та дівчата наражаються на підвищений ризик домагань і нападів під час пересування у темну пору доби. Жінки та дівчата реагують на погіршення рівня особистої безпеки обмеженням власної мобільності: рідше виходять з дому у вечірній час, відмовляються від роботи, отримання послуг і соціальних контактів, що зрештою посилює їхню ізоляцію.[lxxiv] Додатковим викликом у сфері захисту для жінок, дівчат та інших вразливих груп населення в Україні стає ГЗН, що здійснюється з використанням цифрових технологій. Воно охоплює кібердомагання, примусове відстеження геолокації, поширення інтимних зображень без згоди людини, онлайн-шантаж та сексуальну експлуатацію через цифрові платформи. Такі ризики розширюють можливості для вчинення ГЗН за межами фізичного простору та можуть створювати додаткові перешкоди для забезпечення безпеки, захисту приватності й звернення по допомогу.

Ризики гендерно зумовленого насильства в прифронтових районах

Жінки та дівчата, які проживають у прифронтових областях, зазнають численних та взаємопов'язаних ризиків гендерно зумовленого насильства (ГЗН). Тривала небезпека, повторне переміщення та поглиблення економічних труднощів посилюють емоційне виснаження, тривожність і соціальну ізоляцію, водночас послаблюючи індивідуальні та колективні механізми подолання труднощів, на які жінки покладаються для зменшення ризиків і забезпечення власної безпеки. У ситуаціях, коли тривалий стрес, численні втрати та нерівний розподіл влади в родині поєднуються з обмеженим доступом до послуг, послаблення цих механізмів безпосередньо призводить до підвищення вразливості до насильства. Це, зокрема, стосується насильства з боку інтимного партнера, економічного насильства та експлуатації в обмін на допомогу або прихисток.[lxxv] Підвищені ризики ГЗН також виникають під час евакуації з прифронтових районів або окупованих територій та подальшого переміщення до місць тимчасового проживання. Через нестабільну безпекову ситуацію та недостатні заходи захисту жінки й дівчата можуть наражатися на підвищений ризик сексуального насильства, домагань, експлуатації та торгівлі людьми. Особливо вразливою категорією були визначені внутрішньо переміщені жінки та дівчата, які зазнали повторного переміщення, оскільки умови спільного розміщення часто не забезпечують належного рівня приватності та не мають належної гендерно чутливої інфраструктури. Багато людей, які постраждали від ГЗН, стикаються із соціальною ізоляцією. Переміщення часто призводить до втрати неформальних мереж підтримки, через які жінки зазвичай повідомляють про пережите насильство та отримують допомогу. Водночас усталені соціальні норми в окремих громадах можуть сприяти нормалізації насильства та перешкоджати зверненню по допомогу, особливо серед жінок старшого віку. У прифронтових областях функціонують спеціалізовані служби реагування на випадки ГЗН та працюють відповідні гарячі лінії. Однак рівень довіри до таких послуг залишається непевним, а деякі жінки та дівчата й надалі не наважуються звертатися по допомогу. У результаті виникає стійкий розрив між наявністю послуг і їх фактичним використанням: постраждалі переважно покладаються на неформальні способи подолання труднощів, відкладають звернення по допомогу або взагалі уникають його, через що тривалий час залишаються під загрозою насильства. Відповідно, потреби у психосоціальній підтримці залишаються надзвичайно високими. Вирішальне значення мають структуровані послуги при безпосередньому контакті з отримувачами, адаптовані з урахуванням статі, віку та інших чинників вразливості, а не лише дистанційні формати підтримки чи гарячі лінії. Саме такі послуги сприяють формуванню довіри, від якої залежать готовність постраждалих розкривати інформацію про пережите насильство та ефективність механізмів перенаправлення, а також допомагають відновити відчуття безпеки, необхідне жінкам для вжиття заходів щодо власного захисту та зниження ризиків.

Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом (СНПК)

Із початку повномасштабного вторгнення в Україну до 31 липня 2026 року Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ ООН) задокументувало вплив сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом (СНПК), на жінок, чоловіків, дівчат, хлопців, а також людей різноманітної сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності. Задокументовані випадки включають (але не обмежуються ними) 96 випадків СНПК, вчинених щодо цивільних, які проживали в умовах окупації (при цьому більшість постраждалих становили жінки: 73 жінки, 14 дівчат, 8 чоловіків і 1 хлопчик), 572 випадки щодо військовополонених (545 чоловіків і 27 жінок) та 224 випадки щодо цивільного населення (172 чоловіки, 51 жінка та

1 хлопчик), які утримувалися під вартою на окупованій території та в Російській Федерації. Багато постраждалих зазнали кількох форм СНПК або неодноразово стикалися з таким насильством . Документально підтверджено ще 112 випадків СНПК вчиненого щодо російських військовополонених та військовополонених з третіх країн, а також цивільних, яких утримували під вартою на підконтрольній Уряду України території за обвинуваченнями, пов'язаними з конфліктом. У звіті за 2026 рік наголошується на тісному взаємозв'язку та значною мірою спільному характері між СНПК, свавільним затриманням і катуваннями, що свідчить про те, що постраждалі часто зазнають цих порушень одночасно.[lxxvi] СНПК залишається суттєво недооціненим явищем через низький рівень виявлення та документування таких випадків . Люди, які пережили насильство під час утримання під вартою в Російській Федерації та на окупованих територіях або проживали в населених пунктах на окупованих територіях, у більшості випадків мають змогу повідомити про пережите лише після прибуття на підконтрольну Уряду України територію. Навіть у таких випадках постраждалі, які вирішують розповісти про пережите, часто роблять це лише через кілька місяців або навіть років після того, як сталося відповідне порушення. Розкриття такої інформації нерідко відбувається лише після тривалого отримання психосоціальної, правової підтримки або послуг з ведення випадку, а не під час першого контакту з надавачами послуг. Стигматизація, почуття сорому, побоювання щодо конфіденційності та страх повторної травматизації залишаються основними перешкодами для звернення по допомогу.[lxxvii] Чоловіки, які пережили СНПК, спочатку можуть звертатися по допомогу у зв'язку з травмами, отриманими під час утримання під вартою, посттравматичним стресовим розладом (ПТСР) чи іншими проблемами психічного здоров'я, і лише згодом повідомляти про пережите сексуальне насильство. Незважаючи на наявність відповідних послуг, зберігаються суттєві прогалини у наданні комплексної довгострокової медичної, психологічної, соціальної та правової підтримки, яка б враховувала специфічні потреби жінок, чоловіків, дівчат, хлопців, людей різноманітної сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності, а також членів їхніх сімей різного віку, і була доступною на всій території країни. У 2026 році Україна досягла значного прогресу в нормативно-правовому врегулюванні механізмів реалізації Закону № 4067-IX. Після повноцінного впровадження цього закону буде забезпечено підтримку людям, які постраждали від СНПК, вчиненого збройними силами Російської Федерації. Водночас заходи, спрямовані на формування комплексного механізму відшкодування шкоди, залишаються реалізованими лише частково, що вимагає забезпечення стабільної фінансової підтримки та більш узгодженого підходу до надання допомоги постраждалим від СНПК, свавільного затримання та катувань.

Насильство з боку інтимного партнера та перешкоди у доступі до послуг підтримки

Найпоширенішими виявленими формами гендерно зумовленого насильства (ГЗН) в Україні є насильство з боку інтимного партнера та домашнє насильство. За повідомленнями фахівців, кількість таких випадків зростає під впливом тривалої кризи. Під час низки консультацій, проведених наприкінці 2025 року — на початку 2026 року, фахівці, які працюють у сфері протидії ГЗН, зазначали, що насильство в сім'ї пов'язане з вимушеним переміщенням, психологічними травмами, спричиненими війною, економічним стресом, втратою джерел доходу, а також змінами у внутрішньосімейних взаєминах і гендерних ролях. Воно може обмежувати можливості жінок впливати на ухвалення важливих рішень у сім'ї, зокрема щодо евакуації. Фахівці також висловили занепокоєння у зв'язку з поверненням військовослужбовців і ветеранів до сімей, оскільки пережиті ними психологічні травми, вживання психоактивних речовин, а також проблеми у сфері сексуального та репродуктивного здоров'я можуть посилювати напруженість у сім'ї.[lxxviii] Організації, що працюють у сфері протидії ГЗН висловлюють занепокоєння, що постраждалі можуть зазнавати суспільного тиску, який спонукає їх замовчувати насильство або терпіти його, якщо кривдник проходить військову службу або сприймається як захисник країни. За словами опитаних, це перешкоджає повідомленню про випадки насильства, отриманню захисту та притягненню кривдників до відповідальності. Додатковими перешкодами залишаються стигматизація, побоювання щодо конфіденційності та недовіра до офіційних установ. Консультації також підкреслюють психосоціальний вплив процесу реінтеграції ветеранів на подружжя та інших членів сім'ї. Жінки часто беруть на себе основну відповідальність за координацію медичного догляду, підтримку реабілітації, психосоціальну допомогу та ведення домашнього господарства. Сукупний вплив цих обов'язків може призводити до емоційного та фізичного виснаження людей, які здійснюють догляд, а також обмежувати можливості жінок звертатися по допомогу для задоволення власних потреб у сфері здоров'я, добробуту та захисту.

Ризики торгівлі людьми внаслідок війни

Ризики торгівлі людьми в Україні зростають і набувають дедалі складніших форм. Станом на 1 вересня 2026 року Національна соціальна сервісна служба України надала офіційний статус особи, яка постраждала від торгівлі людьми, 664 людям, порівняно з 485 людьми за весь 2025 рік та 182 людьми у 2024 році. Переважну більшість постраждалих становлять чоловіки (627 чоловіків, 18 жінок, 15 дівчат і 4 хлопчики), що відображає зростання випадків трудової та пов'язаної з конфліктом експлуатації. Близько 90% випадків (601 випадок) включали змішані форми експлуатації, а

більшість постраждалих зазнали експлуатації на території Російської Федерації (429 людей) або в межах України (226 людей). Бідність, втрата джерел доходу, обмеження можливостей для отримання доходу, неформальна зайнятість і зростання попиту на робочу силу для відбудови країни створюють умови для шахрайського вербування. Водночас онлайн-платформи дедалі частіше використовуються для вербування та експлуатації людей через кордони, що створює додаткові ризики для дітей і підлітків. У вересні 2026 року Уряд України ухвалив Державну цільову соціальну програму протидії торгівлі людьми на 2026-2030 роки, яка охоплює заходи із запобігання торгівлі людьми, захисту постраждалих, притягнення винних до відповідальності та міжвідомчої координації, а також створює підґрунтя для посилення Національного механізму взаємодії у сфері протидії торгівлі людьми. Проте самих лише нормативно-правових механізмів недостатньо. Фахівці, які безпосередньо працюють із населенням, потребують посилення спроможності виявляти менш помітні форми торгівлі людьми, особливо в прифронтових та прикордонних районах, громадах, що приймають внутрішньо переміщених осіб, а також серед людей, зайнятих у нестабільних і незахищених формах праці, і дітей. Допомога постраждалим також здебільшого спрямована на задоволення короткострокових потреб без реагування на основні причини вразливості, що становить суттєвий виклик з огляду на те, що третина населення живе за межею бідності. Для посилення превентивних заходів, раннього виявлення випадків торгівлі людьми, надання допомоги, орієнтованої на потреби постраждалих, та їхньої реінтеграції необхідна стала співпраця між державними органами, організаціями громадянського суспільства та міжнародними партнерами.

Прогалини в системі соціальних послуг та наслідки для послуг у сфері ГЗН і гендерно орієнтованої підтримки

У 2026 році, за оцінками, 2,9 мільйона людей, переважно жінок і дівчат, потребуватимуть послуг і підтримки у сфері протидії ГЗН. Інституційна спроможність щодо запобігання ГЗН та реагування на нього залишається обмеженою, причому найбільший дефіцит спостерігається саме в тих сферах, на які постраждалі покладаються найбільше. У громадах зберігається суттєвий дефіцит кваліфікованих фахівців, оскільки значна кількість соціальних працівників, психологів та інших спеціалістів соціальної сфери залишила Україну. Фахівці, які продовжують працювати, змушені вести велику кількість випадків одночасно, працюють в умовах значного емоційного навантаження та отримують низьку заробітну плату. Це призводить до подальшої плинності кадрів, що ускладнює забезпечення безперервної підтримки, необхідної для застосування підходів, орієнтованих на потреби постраждалих. У сільській місцевості штатні працівники, які фінансуються державою та спеціалізуються на питаннях ГЗН, здебільшого відсутні. Чинні навчальні ініціативи також не дозволяють повною мірою подолати наявний дефіцит спроможностей: підготовка ключових спеціалістів, зокрема працівників поліції, соціальних служб і закладів освіти, з питань виявлення випадків ГЗН та реагування на них із дотриманням підходу, орієнтованого на потреби постраждалих, залишається недостатньою та нерегулярною. У результаті фахівці першої ланки не отримують систематичної та безперервної підготовки, необхідної для належного виконання своїх функцій. Навіть там, де відповідні послуги надаються, їхня якість може знижуватися через стереотипи, упередження та стигматизуюче ставлення з боку надавачів послуг. Це проявляється у зневажливому та принизливому ставленні до постраждалих і сприяє подальшому зниженню довіри до офіційних механізмів підтримки та захисту, про які йшлося вище.[lxxix]

Жіночі правозахисні організації наголошують, що вони й надалі значною мірою залежать від міжнародного фінансування та стикаються із суттєвими перешкодами в доступі до прямого, гнучкого та сталого фінансування. Скорочення фінансування, що розпочалися у 2025 році, призвели до зменшення кадрового та операційного потенціалу, зростання робочого навантаження та професійного вигорання, труднощів із утриманням вузькопрофільних фахівців, а також обмеження доступності послуг. 68% опитаних організацій були змушені запровадити листи очікування або відмовляти у наданні допомоги окремим отримувачам допомоги через нестачу ресурсів, тоді як майже половина повідомила про відсутність альтернативних довгострокових джерел фінансування через рік після скорочення обсягів підтримки. Особливо проблематичними є короткострокові цикли фінансування, оскільки ведення випадків із застосуванням підходу, орієнтованого на потреби постраждалих, ґрунтується на безперервності підтримки, довірі та довготривалій взаємодії. Припинення надання послуг через нестачу фінансування може порушувати довірчі відносини між постраждалими та фахівцями з ведення випадку, сприяти відмові постраждалих від подальшого звернення по допомогу, призводити до повторної травматизації та створювати цикли переривання й подальшого відновлення надання послуг.[lxxx]

РИЗИК 4 Перешкоди та обмеження доступу до документів, які підтверджують особу, до засобів правового захисту та правосуддя, включаючи перешкоди для реалізації житлових, земельних та майнових прав

Доступ до документів, що посвідчують особу та підтверджують цивільний статус, а також до документів про право власності та їх реєстрації залишається однією з суттєвих проблем для населення України, зокрема для 3,45 мільйона ВПО та людей, які проживають на тимчасово окупованих територіях або прибувають із них. За оцінками, станом на кінець 2025 року було пошкоджено або зруйновано близько 14% житлового фонду України, внаслідок чого кількість постраждалих зросла ще на 500 000 людей більше порівняно з попередньою комплексною оцінкою, проведеною наприкінці 2024 року.[lxxxi] Для людей, які проживають на тимчасово окупованих територіях або були переміщені з них, а також для мешканців прифронтових і важкодоступних районів, втрата документів унаслідок конфлікту, знищення офіційних архівів або відсутність доступу до них можуть суттєво ускладнювати відновлення чи підтвердження цивільних документів. Результати моніторингу у сфері захисту свідчать про збереження труднощів із відновленням або підтвердженням цивільних документів, необхідних для отримання соціальних виплат, медичної допомоги та адміністративних послуг, а також бар'єри, пов'язані з безпековою ситуацією, транспортним сполученням, тривалими процедурами та обмеженим доступом до адміністративних установ.[lxxxii] Втрата особистих документів також може впливати на реєстрацію ВПО, доступ до допомоги на проживання для ВПО та інших соціальних виплат, а також на можливість отримання житла, особливо після нещодавнього або повторного переміщення. Особливо вразливі категорії населення, зокрема люди старшого віку та люди з підвищеною потребою в догляді, включаючи людей з інвалідністю, ризикують потрапити до інституційних закладів через відсутність належних варіантів розміщення. Водночас докладаються значні зусилля для підтримки процесів деінституціалізації людей старшого віку та дітей з метою забезпечення їх проживання в умовах, адаптованих до їхніх потреб, та доступу до необхідних послуг з догляду.

Адміністративна ізоляція населення на тимчасово окупованих територіях

Російська Федерація продовжує запроваджувати власні політичні, правові, адміністративні, правоохоронні та судові системи на тимчасово окупованих нею територіях України, порушуючи норми міжнародного гуманітарного права. Російські правові, адміністративні та правоохоронні механізми були запроваджені на всій окупованій території ще на ранніх етапах окупації. У березні 2025 року російська влада повідомила про видачу приблизно 3,5 мільйона російських паспортів на територіях України, окупованих після лютого 2022 року. Протягом періоду окупації доступ до базових прав і послуг, зокрема охорони здоров'я, соціального захисту, освіти та свободи пересування, дедалі більше обумовлювався наявністю російського громадянства та дотриманням адміністративних вимог Російської Федерації. За цих обставин багато людей були змушені отримувати російські паспорти під тиском або в умовах примусу. Люди, які не отримали російські паспорти, наражаються на підвищені ризики у сфері захисту, зокрема переслідуваннями та обмеженням доступу до основних прав і послуг. Водночас посилення перевірок на контрольно-пропускних пунктах у деяких випадках призводило до затримань, катувань та жорстокого поводження. Російська влада продовжує перебудовувати систему освіти на тимчасово окупованих територіях. Після заміни української навчальної програми на російську та подальшого припинення навчання українською мовою відбувається подальша інтеграція освітньої системи до російського освітнього простору. Для дітей, які згодом переїжджають на підконтрольну Уряду України територію, відмінності у навчальних програмах і труднощі з визнанням здобутої освіти можуть створювати перешкоди для продовження навчання та, у подальшому, доступу до працевлаштування.[lxxxiii] Примусова мобілізація на тимчасово окупованих територіях стає дедалі більш системною через використання адміністративних, правових і цифрових механізмів контролю. За наявною інформацією, заклади освіти співпрацюють із військовими комісаріатами, надаючи відомості про учнів, які досягають віку постановки на військовий облік, а також сприяючи їхній явці для проходження відповідних процедур. Водночас школи та заклади фахової і вищої освіти також здійснюють заходи, спрямовані на заохочення вступу до збройних сил Російської Федерації.[lxxxiv] Чоловіки, які прибували на підконтрольну Уряду України територію, зазначали, що загроза примусового призову була одним із чинників, які спонукали їх виїхати.

Питання житлових, земельних та майнових прав залишаються одним із ключових викликів. УВКПЛ ООН задокументувало численні випадки конфіскації приватної власності, що належить людям, переміщеним з тимчасово окупованих територій, а також обмеження і заборони на в'їзд до Російської Федерації, які перешкоджають їм повернутися та реалізовувати свої майнові права.[lxxxv] Російська Федерація зобов'язала власників нерухомості

переоформити українські майнові права в Єдиному державному реєстрі нерухомості Російської Федерації (ЄДРН), зокрема шляхом проходження процедур, що в окремих випадках вимагають особистої присутності. Початковий строк для такої реєстрації, встановлений до 1 липня 2026 року, згодом було продовжено до 1 січня 2027 року.[lxxxvi] Окупаційна влада використовує відсутність реєстрації в ЄДРН як підставу для віднесення майна до категорії потенційно «безхазяйного». Станом на час підготовки звіту понад 56 400 об'єктів приватної власності були визначені як потенційно «безхазяйні», причому близько половини з них розташовані на тимчасово окупованій території Донецької області.[lxxxvii] Ці обмеження продовжують позначатися на становищі людей і після переміщення. ВПО, які прибувають з тимчасово окупованих територій, стикаються з додатковими труднощами, пов'язаними з прогалинами в документах цивільного стану, невизнанням документів про освіту або трудового стажу, а також складнощами в отриманні компенсації за житло, оскільки чинні процедури недостатньо враховують реалії життя в умовах окупації. Механізми компенсації та документування, що діють на підконтрольній Уряду України території, не завжди адаптовані до цих обставин. Унаслідок цього переміщені люди стикаються з перешкодами з обох боків: з одного боку, їхня можливість користуватися, захищати або реалізовувати свої права на майно на тимчасово окупованих територіях є обмеженою, а з іншого — вони зазнають труднощів з отриманням компенсації чи інших форм відшкодування, необхідних для пошуку довгострокового рішення в умовах переміщення.[lxxxviii]

Пошкодження та втрата житла як чинник тривалого переміщення

ВПО повідомляли про суттєво вищий рівень руйнування та недоступності свого житла порівняно з людьми, які повернулися до місць постійного проживання, та іншими респондентами, постраждалими від війни.[lxxxix] Такі руйнування обмежують можливості для повернення та сприяють затяжному характеру переміщення. Водночас переміщення посилює залежність від альтернативних варіантів житла: 56% опитаних ВПО проживали в орендованому житлі порівняно з 7% людей, які повернулися, та інших респондентів, постраждалих від війни.[xc] Місця тимчасового проживання (МТП) є одним із проявів затяжного переміщення за відсутності сталих житлових рішень. Із приблизно 70 500 ВПО, які проживають у майже 1 500 МТП, 69% перебували там щонайменше один рік, а 29% — понад три роки. Водночас 58% опитаних зазначили, що основною перешкодою для виїзду з МТП є неможливість оплачувати альтернативне житло.[xci] За результатами опитування ВПО у сфері захисту, серед людей, які проживають в орендованому житлі, у приймаючих сім'ях або в місцях спільного проживання, 16% повідомили про нестабільні або неналежним чином оформлені житлові права, що є найвищим зафіксованим показником. [xcii] 58% опитаних користувалися житлом лише на підставі усної домовленості, тоді як лише 36% мали письмовий договір.[xciii] Фінансова спроможність є ще одним важливим аспектом житлової незахищеності. За даними іншого дослідження 2026 року, кожна п'ята родина ВПО була змушена переїхати до менш придатного житла, а 17% мали заборгованість з орендної плати. Водночас 87% родин ВПО були змушені вдатися щонайменше до одного негативного механізму подолання труднощів.[xciv] Моніторинг у сфері захисту свідчить, що неформальні домовленості щодо оренди житла, висока вартість оренди та обмежена пропозиція житла підвищують ризик виселення. Відсутність доступних альтернатив також може впливати на рішення людей відкладати переміщення, залишатися в районах із високим рівнем ризику або передчасно повертатися до місць свого походження.[xcv] Додатковим підтвердженням цих тенденцій є результати одного з досліджень серед людей, які повернулися до східних регіонів України: 48% респондентів зазначили, що високі витрати на житло та оренду під час переміщення були одним із чинників, які спонукали їх до повернення.[xcvi]

Житлові виклики в умовах переміщення

У лютому 2026 року набув чинності Закон України № 4751-IX «Про основні засади житлової політики». Закон визначає нові загальні основи державної житлової політики, що охоплює питання доступного та соціального житла, державної підтримки у житловій сфері, орендних відносин і захисту прав орендарів та орендодавців, а також стратегічного планування житлового сектору. Ця реформа створює передумови для переходу від фрагментованих житлових заходів до більш цілісних і орієнтованих на потреби рішень. У межах цієї системи ВПО мають бути визначені пріоритетною категорією населення з найвищим рівнем житлової вразливості. Необхідно також посилити захищеність прав орендарів в умовах оренди житла та розробити альтернативні житлові рішення для людей, які не мають можливості залишити МТП. Для належної реалізації цього рамкового закону Уряд працює над розробленням Житлової стратегії та Плану заходів з її реалізації, а також низки нормативно-правових актів, зокрема Закону «Про соціальне житло». Як крок до забезпечення більшої інклюзивності, постановою Кабінету Міністрів України № 301, ухваленою у березні 2026 року, було запроваджено державну субвенцію органам місцевого самоврядування на створення та облаштування житла для тимчасового проживання та підтриманого проживання ВПО. Постанова передбачає, що щонайменше 20% житлового фонду та прилеглої території мають бути доступними для людей з інвалідністю та інших маломобільних груп населення. Постановою Кабінету Міністрів України № 751, ухваленою у червні 2026 року, запроваджено експериментальний

механізм забезпечення ВПО тимчасовим житлом у сільській місцевості шляхом придбання житла органами місцевого самоврядування. Водночас постанова Кабінету Міністрів України № 728, ухвалена у червні 2026 року, внесла суттєві зміни до постанови № 930 щодо місць тимчасового проживання ВПО. Змінами посилено мінімальні стандарти та механізми моніторингу, уточнено процедури поселення, проживання та виселення, розширено гарантії для людей, які не мають належних документів, а також запроваджено додаткові механізми захисту мешканців у разі переміщення або закриття МТП.

Програма «єВідновлення» залишається основним державним механізмом компенсації за пошкоджене та знищене житло. Станом на 10 липня 2026 року компенсацію отримала 231 681 сім'я на загальну суму 119,1 млрд грн.[xcvii] Попри значне охоплення програми, доступ до компенсації залишається нерівномірним. Серед респондентів опитування з питань захисту, чиє майно було пошкоджене або зруйноване, лише 11% повідомили про отримання повної або часткової компенсації, тоді як 28% подали заяву, але ще не отримали виплат. Половина опитаних не змогли скористатися механізмом компенсації через відсутність необхідних документів або недостатню поінформованість щодо порядку її отримання. Найбільші труднощі з доступом до компенсації спостерігалися серед ВПО: лише 5% повідомили про отримання компенсації, порівняно з 34% людей, які повернулися до місць постійного проживання, та 39% інших постраждалих від війни респондентів, які не зазнали переміщення. Водночас 56% ВПО повідомили про перешкоди, пов'язаними з документацією або доступом до інформації, а ще 30% подали заяву, але продовжували очікувати на виплату. Сам факт існування механізму компенсації ще не гарантує ефективного доступу до відшкодування та поновлення порушених прав. Для людей, переміщених із прифронтових або тимчасово окупованих територій, вимоги щодо наявності документів, реєстрації майнових прав, оформлення спадщини, проведення технічних обстежень та огляду майна можуть створювати додаткові перешкоди саме для тих, кому через переміщення або втрату майна внаслідок конфлікту найскладніше виконати такі вимоги. У зв'язку з цим подальше надання правової допомоги має вирішальне значення для того, щоб люди могли реалізувати свої законні права та фактично отримати компенсацію й доступ до засобів правового захисту.

Переміщення може створювати додаткові практичні перешкоди для отримання компенсації, особливо коли власники не мають змоги організувати необхідне обстеження свого майна або взяти в ньому участь. У прифронтових районах безпекова ситуація може затримувати або обмежувати проведення таких обстежень. Водночас запровадження механізмів дистанційної оцінки розширило можливості доступу до компенсації за знищене житло, хоча комісії в прифронтових громадах і надалі стикаються з труднощами із залученням кваліфікованих фахівців, які мають будівельно-технічну експертизу, та проведенням обстежень.[xcviii] Унаслідок цього родини, чиє майно розташоване в прифронтових, тимчасово окупованих або інших важкодоступних районах, опиняються в особливо невигідному становищі. Тривала відсутність доступу до майна може перешкоджати виконанню процедур , необхідних для отримання ефективного засобу правового захисту у зв'язку з втратою житла. Проте доступ до компенсації не завжди означає відновлення безпечних і належних житлових умов. Ефективність механізмів відшкодування слід оцінювати не лише за фактом призначення компенсації, а й за тим, чи дозволяють вони постраждалим родинам фактично відновити безпечне та належне житло. Серед перешкод для отримання компенсації також виділяють відсутність необхідних документів і недостатню обізнаність щодо процедури компенсації. Загалом наявні дані свідчать, що основна проблема полягає не стільки у відсутності правових, житлових або компенсаційних механізмів, скільки в нерівних можливостях людей отримати до них доступ, зорієнтуватися в процедурах та перетворити наявні механізми на дієві засоби правового захисту й сталі житлові рішення.[xcix]

РИЗИК 5 Наявність вибухонебезпечних предметів

Через п'ять років після початку повномасштабного вторгнення забруднення територій вибухонебезпечними предметами залишається однією з визначальних характеристик безпекового середовища в Україні. Воно й надалі становить постійну загрозу для цивільного населення, обмежує свободу пересування, доступ до засобів до існування та можливості для безпечного відновлення й відбудови. Станом на липень 2026 року площа територій, доступних для проведення гуманітарного розмінування, становила 105 837 км², з яких 64 482 км² пройшли нетехнічне обстеження, проведене сертифікованими операторами протимінної діяльності. Із 1 078,5 км² територій, визначених як забруднені або ймовірно забруднені вибухонебезпечними предметами, 365,3 км², або близько 33%, було повернуто до безпечного використання або виключено з переліку потенційно небезпечних територій. З цієї площі 174,7 км² було виключено за

результатами повторного нетехнічного обстеження. Ці показники свідчать про подальший прогрес в обстеженні та поверненні земель до безпечного використання, водночас підкреслюючи значні масштаби забруднення територій вибухонебезпечними предметами, яке й надалі впливає на життя громад по всій Україні. Відповідно до П'ятої швидкої оцінки завданої шкоди та потреб на відновлення України (RDNA5), загальний обсяг збитків у секторі протимінної діяльності та протидії вибухонебезпечним загрозам оцінюється у 10,6 млн дол. США, тоді як економічні втрати становлять 26,7 млрд дол. США.[c] Найбільший вплив забруднення вибухонебезпечними предметами спостерігається у Харківській, Донецькій, Луганській, Херсонській, Запорізькій, Чернігівській та Миколаївській областях, на які припадає близько 69% від загального обсягу оцінених збитків. За даними Секретаріату Національного органу з питань протимінної діяльності України, у період з лютого 2022 року по вересень 2026 року в Україні було зареєстровано 1 238 інцидентів, пов'язаних із мінами та іншими вибухонебезпечними предметами, внаслідок яких 1 230 людей зазнали поранень, а 502 людини загинули. Подальший прогрес у проведенні обстежень та поверненні територій до безпечного використання сприяв скороченню розрахункової площі забруднених земель. Водночас триваючі бойові дії продовжують призводити до появи нових вибухонебезпечних предметів, підтримуючи високий рівень ризиків для захисту населення, постраждалого від війни, та ускладнюючи зусилля із відновлення безпечного доступу цивільного населення до земельних ділянок і критично важливої інфраструктури.

Зміна характеру забруднення вибухонебезпечними предметами

Характер забруднення територій України вибухонебезпечними предметами продовжує змінюватися разом із розвитком конфлікту, створюючи нові операційні виклики та ризики для захисту населення, які виходять за межі традиційних форм такого забруднення. Розширення використання безпілотних літальних апаратів (БПЛА), зокрема FPV-дронів, сприяло повторному забрудненню територій, які раніше вже були обстежені або повернуті до безпечного використання. Це ускладнює прогнозування масштабів і характеру забруднення та посилює невизначеність для цивільного населення, яке повертається до постраждалих громад. Поширення використання дронів також знизило передбачуваність операційного середовища, обмежуючи гуманітарну присутність навіть у районах, де лінія фронту тривалий час залишається відносно стабільною.[ci] На відміну від попередніх етапів війни, забруднення територій більше не можна розглядати як статичне явище, оскільки триваючі бойові дії постійно призводять до появи нових ризиків, пов'язаних із вибухонебезпечними предметами. Оператори протимінної діяльності та національні органи влади повідомляють про зростання кількості саморобних вибухових пристроїв та інших нетрадиційних видів вибухонебезпечних предметів, що додатково ускладнює проведення обстежень і робіт з очищення територій. Разом із цим дедалі ширше застосування FPV-дронів із керуванням через волоконно-оптичний кабель створює нові операційні виклики: після завершення бойових дій волоконно-оптичні кабелі залишаються на сільськогосподарських угіддях та інших цивільних територіях. Попри постійне вдосконалення наявних підходів до реагування, такі зміни вимагають подальшої адаптації технічних настанов, операційних процедур і методологій повернення земель до безпечного використання, а також розроблення більш комплексних пакетів підтримки постраждалих, орієнтованих на конкретні ризики та потреби. Діти залишаються особливо вразливими до ризиків, пов'язаних із вибухонебезпечними предметами, через вікові особливості, природну допитливість та регулярне перебування в потенційно забрудненому середовищі. Вибухонебезпечні предмети й надалі призводять до загибелі та поранення дітей, обмежують доступ до освіти, дозвілля та повноцінної участі в житті громади, а також спричиняють довготривалі фізичні й психосоціальні наслідки. Діти, які зазнали поранень унаслідок дії вибухонебезпечних предметів, часто потребують тривалої міждисциплінарної підтримки, що включає невідкладну медичну допомогу, реабілітацію, психосоціальну підтримку, інклюзивні послуги для людей з інвалідністю та допомогу в соціальній реінтеграції.

Операційні виклики, координація та стійкість сектору

Нестабільна безпекова ситуація й надалі обмежує проведення заходів у сфері протимінної діяльності, особливо поблизу лінії фронту, де погіршення умов безпеки суттєво зменшило можливості для безпечного проведення обстежень і робіт із розмінування територій. Згідно з оглядом УКГС ООН щодо складності ситуації з гуманітарним доступом, наявність вибухонебезпечних предметів залишається одним із трьох основних чинників, що обмежують гуманітарний доступ у постраждалих від війни прифронтових і прикордонних громадах, поряд з активними бойовими діями та насильством щодо гуманітарного персоналу. Унаслідок цього оператори протимінної діяльності дедалі частіше змушені повторно оцінювати небезпечні території, призупиняти роботу через зміну безпекової ситуації та постійно адаптувати оперативне планування до загроз, що швидко змінюються. Погіршення безпекової ситуації також призвело до смерті працівників гуманітарного розмінування протягом звітного періоду, що зумовило тимчасове призупинення

робіт у постраждалих районах. Ці випадки підкреслюють зростання ризиків, з якими стикаються оператори під час проведення обстежень та розмінування територій. Такі обмеження не лише ставлять під загрозу безпеку персоналу, залученого до протимінної діяльності, а й уповільнюють повернення земель до цивільного використання, затримуючи відновлення безпечного доступу до сільськогосподарських угідь, критично важливої інфраструктури та основних послуг для громад, постраждалих від війни. Сектор протимінної діяльності в Україні продовжує розвиватися у відповідь на дедалі складніше операційне та інституційне середовище, однак забезпечення ефективного управління, координації та визначення пріоритетів на основі фактичних даних і надалі залишається одним із ключових викликів. На початку 2026 року механізм гуманітарної координації протимінної діяльності було поетапно згорнуто, що започаткувало поступовий перехід до координаційних механізмів під керівництвом Уряду України. Цей перехід триває, оскільки відповідні інституційні механізми та механізми координації продовжують формуватися та вдосконалюватися. Постійні інституційні зміни в системі державного управління, разом зі зростанням кількості зацікавлених сторін та зміною операційних реалій, продовжують впливати на систему управління протимінною діяльністю, підкреслюючи важливість чітких механізмів координації, інституційної безперервності та ефективного ухвалення рішень. В умовах скорочення обсягів донорського фінансування дедалі більшого значення набувають прозоре визначення пріоритетів, дієва координація та орієнтація на досягнення конкретних результатів, що дає змогу спрямовувати обмежені ресурси на заходи, які забезпечують найбільший гуманітарний ефект та підтримують процеси відновлення. Сектор також адаптується до змін у суспільстві України. У зв'язку зі зростанням кількості ветеранів запроваджуються спеціалізовані програми з їхньої підготовки та залучення до діяльності у сфері протимінної діяльності, що сприяє їхній професійній реінтеграції та водночас посилює національний потенціал у цій сфері. Водночас продовжується робота, спрямована на розширення участі жінок у протимінній діяльності, що сприяє формуванню більш різноманітного та інклюзивного кадрового складу сектору, а також підтримує довгострокове відновлення та зміцнення стійкості громад.

РЕАГУВАННЯ

Станом на вересень 2026 року партнери Кластеру захисту надали послуги 1 149 277 людям в Україні. Із них 255 229 людей отримали підтримку в межах заходів із захисту дітей, а 225 233 людей — з протидії ГЗН. Серед людей, охоплених допомогою Кластеру захисту, 12% мають щонайменше одну форму інвалідності. 26% становлять діти, а 32% – люди старшого віку. Жінки та дівчата становлять 68% усіх охоплених допомогою. Кластер захисту в Україні об'єднує широке коло організацій та спеціалізованих служб, що надають послуги у сфері захисту. Із загальної кількості 280 партнерів, які звітують про свою діяльність та впроваджують заходи в межах Кластеру, 186 партнерів надають послуги із захисту дітей, а 109 партнерів реалізують програми з протидії ГЗН. У 2026 році партнери у сфері захисту продовжують реагування в межах усіх чотирьох стратегічних пріоритетів Плану гуманітарних потреб і реагування (ПГПР): 1) реагування у прифронтових районах; 2) евакуація населення; 3) реагування на наслідки повітряних ударів; та 4) підтримка у сфері захисту ВПО, які тривалий час перебувають у ситуації переміщення, та інших вразливих груп населення. Партнери надають послуги та допомогу, що ґрунтуються на потребах людей, для ВПО та інших груп населення, які наражаються на найбільші ризики, забезпечуючи гнучкість реагування та залучення громад незалежно від чітко визначених географічних або часових критеріїв. У серпні 2026 року Кластер захисту проаналізував звітність про діяльність поза межами активностей ПГПР, із метою врахування практичного досвіду партнерів для підготовки ПГПР на 2027 рік. Результати опитування показали, що частина партнерів надає гуманітарні послуги у сфері захисту, які формально не відповідають критеріям стратегічних пріоритетів. Водночас оцінка потреб підтверджує, що такі заходи й надалі мають суттєву гуманітарну цінність та сприяють задоволенню наявних потреб населення. Це стосується, зокрема: 1) заходів у сфері захисту, спрямованих на підтримку ВПО та залучення приймаючих громад для зміцнення соціальної згуртованості й врахування конфліктно-чутливого підходу (зокрема заходів із захисту на рівні громад або психосоціальної підтримки), 2) заходів, спрямованих на подолання пов'язаних із війною ризиків у сфері захисту для вразливих людей, які не були переміщені та визначені партнерами за межами прифронтових територій (зокрема жінок і дівчат, перебувають під загрозою ГЗН, а також діти, які наражаються на ризик насильства чи інших порушень прав). Результати цього опитування Кластер захисту використовує для перегляду активностей, передбачених стратегічними пріоритетами Плану гуманітарних потреб і реагування (ПГПР) на 2027 рік. Підзвітність перед постраждалими людьми залишалася одним із ключових пріоритетів. Використовуючи механізми зворотного зв'язку з громадами, партнери у сфері захисту сприяли формуванню рекомендацій для гуманітарного керівництва щодо вдосконалення міжвідомчого реагування впродовж решти 2026 року та планування заходів у відповідь на гуманітарні потреби у 2027 році. Зокрема, було напрацьовано рекомендації щодо подолання цифрового виключення, охоплення «невидимих» груп населення та посилення взаємодії з громадами в усіх секторах, включно з радами ВПО. Через Технічні робочі групи з питань віку та інвалідності,

а також ЛГБТІК+ Кластер захисту продовжував підтримувати тісну двосторонню комунікацію з організаціями людей з інвалідністю, об'єднаннями людей старшого віку, ЛГБТІК+ організаціями та іншими громадськими організаціями. Це сприяло подальшій локалізації реагування у сфері захисту в Україні та посиленню його орієнтації на потреби громад.

ВИКЛИКИ У СФЕРІ ДОСТУПУ ТА ЗАХОДИ РЕАГУВАННЯ

У 2026 році гуманітарний доступ до районів поблизу лінії фронту й надалі скорочувався, тоді як ризики для гуманітарного персоналу зростали. Зміни лінії фронту в Донецькій області та її наближення до Дніпропетровської області призвели до скорочення доступу до вразливого населення. Доступ до територій, тимчасово окупованих Російською Федерацією, залишається найбільш серйозним і системно обмеженим аспектом гуманітарного середовища, що потребує подальшої адвокації на найвищому рівні. Розширення зони ураження та активніше застосування безпілотників малої дальності призвели до того, що дороги й населені пункти, які раніше вважалися відносно доступними, стають дедалі небезпечнішими. Це негативно впливає на доставку гуманітарної допомоги, евакуаційні заходи та інші операції в прифронтових районах. Для партнерів у сфері захисту, які працюють у найбільш постраждалих районах, доступ, хоча й зберігається, дедалі більше залежить від обставин і залишається непередбачуваним. Проведення заходів нерідко залежить від нетривалих часових проміжків, коли пересування вважається можливим. Це зумовило посилення залежності від механізмів доставки допомоги в натуральній формі безпосередньо до кінцевих отримувачів, залучення місцевих суб'єктів реагування, зокрема волонтерських та громадських організацій, а також адаптації операційних підходів, у тому числі дистанційного надання допомоги там, де це доцільно. Протягом звітного періоду деякі організації скоротили або тимчасово призупинили свою діяльність у районах, де безпосередній доступ оцінювався як надто небезпечний. Відповідно до Огляду гуманітарного доступу станом на липень 2026 року,[cii] 251 із 521 оціненої громади було віднесено до категорії з високими або надзвичайно високими обмеженнями гуманітарного доступу, тоді як у жовтні 2025 року таких громад налічувалося 242. Райони з найсуворішими обмеженнями гуманітарного доступу розширилися: кількість територіальних громад, віднесених до категорії з надзвичайно високим рівнем обмежень доступу або повною відсутністю доступу, зросла зі 196 до 211. У 15 територіальних громадах, де ситуація з доступом погіршилася й була віднесена до категорії з найвищим рівнем обмежень доступу, кількість людей, яким партнери безпосередньо надали допомогу, скоротилася приблизно з 92 000 у січні-травні 2025 року до 8 500 за аналогічний період 2026 року, тобто більш ніж на 90%. Зросли й ризики, із якими безпосередньо стикається гуманітарний персонал, зокрема партнери у сфері захисту. У період із січня по серпень 2026 року під час виконання службових обов'язків загинули 8 гуманітарних працівників, а 47 зазнали поранень. У першій половині 2026 року неодноразові атаки на об'єкти цивільної інфраструктури, зокрема офіси та склади гуманітарних організацій, автозаправні станції та телекомунікаційні вежі, а також дедалі частіші перебої у роботі критично важливих послуг суттєво посилили негативний вплив на цивільне населення та ускладнили проведення гуманітарної діяльності. Із розвитком технологій і зміною тактик застосування безпілотників гуманітарним організаціям дедалі складніше знаходити баланс між продовженням надання допомоги в районах із високим рівнем ризику та прийняттям підвищених ризиків для персоналу й гуманітарних ресурсів. Наявні заходи із забезпечення обов'язку піклування про персонал залишаються вкрай важливими, однак у нинішніх умовах роботи в прифронтових районах мають суттєві обмеження. Партнери, які працюють у прифронтових районах, наголошують, що чинні підходи не встигають за змінами ситуації та не завжди відповідають операційним потребам. У зв'язку з цим підходи до забезпечення обов'язку піклування про персонал мають регулярно переглядатися й адаптуватися, зокрема шляхом розгляду додаткових заходів захисту, адаптованих до конкретного контексту та заснованих на оцінці операційних ризиків, принципі «Не нашкодь» і чинній нормативно-правовій базі.

РЕКОМЕНДАЦІЇ

ГУМАНІТАРНА КОМАНДА КРАЇНИ ТА ГУМАНІТАРНА СПІЛЬНОТА В УКРАЇНІ

- Забезпечити центральне місце захисту в рамках ПГПР 2027 шляхом пріоритизації заходів зі зменшення ризиків та впровадження людиноцентричного підходу, заснованого на потребах населення, з акцентом на наданні послуг, взаємодії з громадами та дієвих механізмах підзвітності перед постраждалими людьми в межах усіх Стратегічних пріоритетів міжсекторального гуманітарного реагування.
- Гуманітарні організації повинні підтримувати імплементацію Закону № 4924-IX про внутрішнє переміщення, Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення (зокрема Цілей 2 і 3) та Плану заходів з її реалізації

на 2026-2028 роки з метою поступового посилення взаємодоповнюваності зусиль із Урядом та забезпечення довгострокових рішень. Відповідно, гуманітарне реагування для ВПО в межах Стратегічного пріоритету 2 має ґрунтуватися на урядовому підході «Гроші ходять за людиною», передбачаючи надання гуманітарної допомоги та послуг для ВПО протягом усього шляху переміщення, від прифронтових територій до приймаючих громад, на основі людиноцентричного підходу та фактичних потреб, а не фіксованих географічних чи часових критеріїв.

- У разі збереження Стратегічного пріоритету 4 необхідно забезпечити,щоб він й надалі був орієнтований на потреби людей шляхом включення цільових превентивних заходів і заходів реагування для людей, які стикаються з тяжкими або множинними ризиками у сфері захисту та чиї потреби не охоплюються належним чином у межах СП1-СП3, приділяючи особливу увагу специфічним ризикам у сферах захисту дітей та протидії ГЗН. Пріоритизація в межах цього Стратегічного пріоритету має ґрунтуватися на гостроті та невідкладності виявлених ризиків у сфері захисту, а також на вразливості окремих людей і родин, із чітким зв’язком із гуманітарними потребами, зумовленими конфліктом, та підтвердженою доцільністю гуманітарного реагування.
- Забезпечити всебічну підтримку ВПО на всіх етапах переміщення, не обмежуючись евакуацією та наданням багатосекторальної допомоги у транзитних центрах, а також надаючи підтримку після евакуації, спрямовану на посилення самозабезпеченню людей, зменшення потреби в тривалому перебуванні в МТП та інших інституційних закладах. Така підтримка має надаватися як на надзвичайному етапі після переміщення, так і впродовж перехідного періоду, з метою усунення бар'єрів, що перешкоджають ВПО своєчасно та гідно отримувати доступ до державних послуг, у поєднанні з реалізацією Ініціативи з пошуку довгострокових рішень для ВПО.
- Інтегрувати правову допомогу в гуманітарне реагування на всіх етапах переміщення, зокрема з питань документування, житла, компенсації та доступу до засобів правового захисту, щоб допомогти людям, які постраждали від війни, реалізовувати свої права та долати адміністративні бар’єри.
- Оновити стратегію реагування ПГПР на 2027 рік щодо ВПО, передбачивши можливість включення до цільових груп обмеженого кола представників приймаючих громад, які за результатами індивідуальної оцінки визначені як такі, що сприяють захисту ВПО або досягненню довгострокових рішень для них. Такий підхід має сприяти зміцненню соціальної згуртованості та враховувати конфліктну чутливість під час реалізації заходів реагування.
- Змінити підхід до надання багатосекторальної гуманітарної допомоги в транзитних центрах, посиливши провідну роль держави відповідно до Постанови № 841 та забезпечивши дієву підтримку міждисциплінарним командам під керівництвом Департаментів соціального захисту населення (ДСЗН), що сприятиме більшій взаємодоповнюваності гуманітарної допомоги у реагуванні на виявлені прогалини.
- Гуманітарні організації, які підтримують евакуацію, мають сприяти органам влади у проведенні оцінювань для системного планування заходів до евакуації, забезпечувати своєчасне інформування та підтримку готовності громад у прифронтових районах, приділяючи особливу увагу людям старшого віку та людям з інвалідністю, а також брати участь у координаційних заходах.
- Враховувати потреби людей старшого віку, людей з інвалідністю, дітей, які перебувають у групі ризику, та інших вразливих категорій населення під час планування і здійснення евакуації, зокрема через надання інформації у доступних форматах. Евакуація людей із закладів інституційного догляду в прифронтових районах, має гарантувати безпеку, гідне ставлення, безперервний доступ до необхідного догляду та належних умов проживання. Під час гуманітарної евакуації дітей необхідно керуватися принципом найкращих інтересів дитини, забезпечувати збереження єдності сім’їта впроваджувати належні заходи із захисту дітей.
- Сприяти локалізації заходів реагування у сфері протидії ГЗН, визнаючи організації, очолювані жінками, та жіночі правозахисні організації, які нерідко першими реагують на випадки ГЗН, рівноправними партнерами для підвищення доступності послуг і відповідності потребам постраждалих від ГЗН. Це передбачає забезпечення повноцінної участі таких організацій та їхньої провідної ролі в механізмах координації й ухвалення рішень, спрямування більшого обсягу прямого та гнучкого фінансування, а також підтримку інституційної спроможності та добробуту персоналу.
- Інтегрувати заходи зі зниження ризиків ГЗН у роботу всіх секторів під час реагування в прифронтових районах, проведення евакуацій, роботи місць тимчасового проживання та надання допомоги в зимовий період, забезпечивши жінкам у важкодоступних районах і громадах із низьким рівнем довіри до служб підтримки безпечні можливості для повідомлення про випадки насильства та перенаправлення до відповідних служб.
- Реагувати на нові форми ГЗН, пов’язані з використанням цифрових технологій, шляхом інтеграції заходів із цифрової безпеки в кейс-менеджмент ГЗН, інформаційно-просвітницьку роботу та механізми перенаправлення до відповідних служб.

- Посилити інтеграцію реагування на ГЗН та програмами грошової допомоги, підтримки засобів до існування і раннього відновлення.
- Підтримувати різні безпечні механізми доступу до спеціалізованих програм і послуг, зокрема правової та соціальної підтримки, послуг із протидії ГЗН і захисту дітей, а також допомоги людям, які постраждали від насильства. Розширювати доступ до якісних спеціалізованих послуг у сфері ГЗН та збільшувати їхню спроможність охоплювати тих, хто потребує допомоги.
- Завершити оновлення системи заходів із забезпечення безпеки та обов'язку піклування про персонал, який працює в прифронтових районах, передбачивши заходи реагування на нові технології ведення бойових дій та ризики, з якими стикаються гуманітарні працівники, із дотриманням норм міжнародного гуманітарного права та принципу «не нашкодь».
- Продовжувати адвокаційні зусилля щодо захисту гуманітарних працівників.

УРЯД УКРАЇНИ

- Забезпечити реалізацію Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (№ 4924-IX) та Державної стратегії щодо внутрішнього переміщення на 2026-2030 роки разом із дворічним планом заходів з її реалізації, які відображають зобов'язання держави щодо переходу до системної політики у сфері внутрішнього переміщення та комплексного підходу до підтримки ВПО на всіх етапах переміщення — від евакуації до досягнення довгострокових рішень.
- Із огляду на особливу вразливість ВПО у питаннях забезпечення житлом, інтегрувати житлові рішення для внутрішньо переміщених осіб до нової державної житлової політики, розширити їхній доступ до житлових рішень, а також спростити доступ до механізмів компенсації та відшкодування за пошкоджене й знищене майно.
- Продовжувати вдосконалювати процес евакуації шляхом завчасного інформування населення та підтримки заходів із підготовки до евакуації. Механізм евакуації має бути людиноцентричним і адаптованим до потреб людей, які перебувають у групі найвищого ризику, зокрема людей старшого віку з особливими потребами, у тому числі тих, які проживають в інституційних закладах у прифронтових районах, а також дітей, які перебувають у зоні ризику.
- Переглянути підхід до функціонування місць тимчасового проживання, трансформувавши систему розміщення відповідно до потреб мешканців і, де це доцільно, вживати заходів для їхнього перетворення на тимчасове житло або об'єкти надання соціальних послуг. Для зменшення ризиків тривалого перебування ВПО в МТП пріоритетну увагу слід приділяти розширенню можливостей працевлаштування для ВПО та системному впровадженню послуги соціальної адаптації для найбільш вразливих внутрішньо переміщених осіб.
- Посилити кадровий потенціал системи соціальних послуг у сфері запобігання ГЗН та реагування на нього. Запровадити на постійній основі регулярне навчання для працівників поліції, соціальної сфери, охорони здоров'я та інших ключових суб'єктів, орієнтоване на потреби постраждалих, з метою подолання упереджень і стигматизації, а також покращення виявлення випадків насильства з боку інтимного партнера та реагування на них, зокрема в сім'ях військовослужбовців і ветеранів, які повернулися до цивільного життя.
- Підвищити пріоритетність запобігання ГЗН та реагування на нього в рамках гуманітарного планування, національних ініціатив і політик під керівництвом Уряду. Забезпечити постраждалим від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом (СНПК), та членам їхніх сімей доступ до орієнтованих на потреби постраждалих медичних, психологічних, соціальних і правових послуг. Прискорити впровадження Закону № 4067-IX щодо надання підтримки людям, які постраждали від СНПК, вчиненого збройними силами Російської Федерації, забезпечивши належне бюджетне фінансування та посиливши узгодженість механізмів допомоги постраждалим.
- Розширити доступ до спеціалізованих послуг у сфері ГЗН, адаптованих до потреб постраждалих, для яких доступ до допомоги є особливо ускладненим, зокрема чоловіків, які постраждали від насильства, ЛГБТІК+ людей, жінок старшого віку та жінок з інвалідністю.
- Інтегрувати заходи зі зниження ризиків ГЗН у планування у сфері енергетичної стійкості та підготовки до зимового періоду на обласному та місцевому рівнях. Це передбачає пріоритетне забезпечення резервного освітлення в громадських місцях, на зупинках громадського транспорту та в житлових районах, а також створення безпечних і доступних умов для жінок і дівчат у Центрах життєстійкості та інших пунктах підтримки в зимовий період.
- Забезпечити, діти, яких вербують або використовують через соціальні мережі чи месенджери, зокрема ті, які могли вчинити кримінальні правопорушення, передусім розглядалися як постраждалі грубого порушення їхніх прав. Утримання під вартою має застосовуватися лише як крайній захід і регулярно переглядатися.

- Посилити координаційну та наглядову роль Міністерства соціальної політики України з метою забезпечення того, щоб діти, евакуйовані з інституційних закладів за кордон, поверталися виключно безпечно та добровільно до сімейних форм виховання і догляду та отримували підтримку для реінтеграції відповідно до найкращих інтересів дитини, визначених за результатами індивідуальної оцінки.
- Посилити спроможність громад у прифронтових районах для забезпечення захисту дітей, надання соціальних послуг та сімейних форм альтернативного догляду в разі потреби для дітей, які перебувають під ризиком насильства, жорстокого поводження та занедбання, шляхом впровадження урядової реформи системи догляду за дітьми.
- Забезпечити залучення організацій людей з інвалідністю, об'єднань людей старшого віку та організацій ВПО до всіх процесів ухвалення рішень, що впливають на ці групи населення.

ДОНОРИ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ СФЕРИ РОЗВИТКУ

- Надати пріоритет заходам із захисту населення, зокрема послугам у сферах захисту дітей та протидії ГЗН, а також людиноцентричним підходам, у межах гуманітарного фінансування на 2027 рік..
- Збільшити обсяги довгострокового, прямого та гнучкого фінансування українських організацій громадянського суспільства, зокрема жіночих правозахисних організацій, організацій людей з інвалідністю, об'єднань людей старшого віку, ЛГБТІК+ організацій, молодіжних ініціатив та організацій, очолюваних молоддю, а також інших місцевих громадських організацій.
- Підтримувати різноманітні формати надання послуг у сфері захисту, зокрема дистанційні, мобільні та стаціонарні, забезпечуючи адаптовані канали звернення для дітей груп ризику, дівчат-підлітків, жінок старшого віку, жінок і дівчат з інвалідністю, представників ромських громад, ЛГБТІК+ людей, а також людей, які перебувають під ризиком насильства або постраждали від нього.
- Посилити узгодженість гуманітарного реагування між численними партнерами в Україні шляхом надання пріоритету організаціям і консорціумам, які мають найкращі спроможності для забезпечення реагування відповідно до виявлених потреб, а також уникати надмірної концентрації ресурсів в окремих напрямах діяльності (наприклад, у транзитних центрах та в межах евакуаційних заходів), зважаючи на те, що 70% ВПО виїжджають із прифронтових територій поза межами гуманітарних механізмів евакуації .
- Продовжити реалізацію Ініціативи з пошуку довгострокових рішень для ВПО з метою підтримки розбудови дієвої державної системи, що забезпечуватиме реалізацію рішень для подолання наслідків внутрішнього переміщення, а також розробити операційні моделі, які дадуть змогу ВПО, що перебувають у групі найвищого ризику, досягати довгострокових рішень відповідно до Державної стратегії щодо внутрішнього переміщення. Такий комплексний підхід сприятиме формуванню ефективного зв'язку між гуманітарними заходами та заходами з пошуку довгострокових рішень, забезпечуючи цільову й пріоритетну підтримку ВПО, які тривалий час перебувають у стані переміщення, та максимально ефективне використання переваг гуманітарного реагування.
- Збільшити обсяги довгострокового фінансування для зміцнення кадрового потенціалу в системі основних соціальних і державних послуг з метою подолання зростаючого дефіциту кваліфікованих соціальних працівників, надавачів безоплатної правової допомоги, прийомних батьків-вихователів та професійних доглядальників, необхідних для надання інклюзивних послуг підтримки громадам ВПО.
- Поєднувати заходи реагування на випадки ГЗН із програмами економічної підтримки, сприяючи доступу постраждалих від насильства та жінок, які перебувають у групі ризику, до можливостей для забезпечення засобів до існування та отримання доходу. Особливу увагу приділяти жінкам, які самостійно несуть відповідальність за утримання сім'ї, щоб знизити ризик насильства з боку інтимного партнера та сексуальної експлуатації.
- Збільшити обсяги фінансування та підвищити пріоритетність заходів із запобігання ГЗН і реагування на нього, зокрема шляхом розширення програм у сфері ГЗН для людей, які постраждали від війни та належать до вразливих категорій населення, через безпечні простори для жінок і дівчат, ведення випадків ГЗН та функціонування притулків. Фінансування має надаватися на багаторічній основі та покривати основні операційні витрати і заходи з підтримки добробуту персоналу, щоб запобігти припиненню надання послуг і не допустити виникнення черг на отримання допомоги, що може впливати на безперервність підтримки та підривати довіру, встановлену між постраждалими та фахівцями, які супроводжують їхні випадки.

СИТУАЦІЯ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ

- Державам-членам ООН необхідно активізувати взаємодію на високому рівні зі сторонами конфлікту з метою пошуку всіх можливих шляхів для забезпечення сталого та повноцінного гуманітарного доступу до постраждалого населення на тимчасово окупованих територіях, із дотриманням принципу «не нашкодь» та застосуванням підходів до мінімізації ризиків.
- Сприяти досягненню домовленостей щодо відкриття гуманітарних пунктів перетину через лінію фронту для безпечного пересування цивільного населення, зокрема для проведення евакуації, возз'єднання сімей та забезпечення доступу людей до їхнього майна.
- Надавати адресну гуманітарну допомогу ВПО, які переміщуються з тимчасово окупованих територій на підконтрольні Уряду України території, зокрема дорослим, які перебувають у зоні ризику, та дітям, які возз'єднуються зі своїми доглядальниками, та після повернення потребують підтримки для реінтеграції в громадах. Усувати перешкоди в доступі до необхідних документів для людей, які прибувають із тимчасово окупованих територій.
- Забезпечити, щоб люди, які прибувають з тимчасово окупованих територій на підконтрольну Уряду України територію, зокрема звільнені з з-під варти або полону, своєчасно отримували доступ до конфіденційних, орієнтованих на потреби постраждалих послуг у сфері реагування на сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом (СНПК), та ГЗН. Враховувати, що постраждалі часто повідомляють про пережите не одразу, а готовність розкрити такі випадки залежить від тривалої взаємодії та постійної психосоціальної, юридичної підтримки й супроводу в межах ведення випадку.

Примітки

[i] *Глобальний центр із питань відповідальності щодо захисту: Україна: населення під загрозою, липень 2026 року*
ii УВКПЛ ООН: Захист цивільного населення у збройному конфлікті, серпень 2026 року
iiiУВКПЛ ООН: Захист цивільного населення у збройному конфлікті, липень 2026 року
[iv] *МОМ: Матриця відстеження переміщення населення в Україні*
[v] *УВКПЛ ООН: Захист цивільного населення у збройному конфлікті, серпень 2026 року*
[vi] *ЮНІСЕФ: Кількість загиблих і поранених дітей внаслідок останніх атак в Україні досягла найвищого рівня за останні чотири роки, серпень 2026 року*
[vii] *УВКПЛ ООН: Захист цивільного населення у збройному конфлікті, липень 2026 року*
[viii] *Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні: Захист цивільного населення у збройному конфлікті, березень 2026 року; Управління ООН з координації гуманітарних питань (УКГП ООН/ОСНА): Україна: Огляд гуманітарних потреб і реагування (середина 2026 року), вересень 2026 року*
[ix] *МОМ: Матриця відстеження переміщення населення в Україні*
[x] *ЮНІСЕФ: Понад третина дітей України залишаються переміщеними через чотири роки після початку війни, лютий 2026 року*
[xi] *МОМ: Матриця відстеження переміщення населення в Україні*
[xii] *Nonviolent Peaceforce: Підготовленість громад на практиці: що місцеві реалії свідчать про майбутнє планування в Україні, березень 2026 року*
[xiii] *УВКБ ООН: Опитування з питань захисту в Україні № 3. Огляд результатів за рік, липень 2026 року*
[xiv] *Консультації були проведені з партнерами у сфері захисту, які працюють у Херсоні, 15 вересня 2026 року. Кластер захисту висловлює щиру вдячність наступним організаціям: «Я — Херсон», «Сильні, бо вільні», «Справжні», Welthungerhilfe та УВКБ ООН, за участь у цих консультаціях*
[xv] *INSO: Спеціальний звіт щодо України: безпековий профіль міста Херсона та ключові тенденції розвитку ситуації, травень 2026 року*
[xvi] *INSO: Спеціальний звіт щодо України: безпековий профіль міста Херсона та ключові тенденції розвитку ситуації, травень 2026 року*
[xvii] *МОМ DTM: Звіт про внутрішнє переміщення в Україні. Опитування загального населення, раунд 24, липень 2026 року*
[xviii] *Кластер захисту, Тематичний напрям із питань ГЗН: Жінки на лінії фронту: безпека, доступ до послуг та потреби в підтримці на сході України, червень 2026 року*
[xix] *Інформацію надано організацією Terre des hommes (Tdh) у рамках Оцінки потреб 2026 року. Звіт доступний за запитом безпосередньо у партнера.*
[xx] *Заклик до дій щодо ГЗН: Дослідження ГЗН стосовно лесбійок в Україні, липень 2026 року*
[xxi] *Консультації з організаціями людей з інвалідністю, організаціями людей старшого віку та організаціями ЛГБТІК+ були проведені в серпні 2026 року в рамках процесу підготовки Плану гуманітарних потреб і реагування (ПГПР) на 2027 рік. Консультації були організовані Технічною робочою групою з питань віку та інвалідності і Технічною робочою групою з питань ЛГБТІК+ Кластера захисту у серпні 2026 року*
[xxii] *Кластер захисту, Тематичний напрям із питань ГЗН: Жінки на лінії фронту: безпека, доступ до послуг та потреби в підтримці на сході України, червень 2026 року*
[xxiii] *УВКБ ООН: Тематичний огляд щодо України: захист людей старшого віку в умовах війни та переміщення, квітень 2026 року*
[xxiv] *Кластер захисту в Україні, Захист людей старшого віку, зокрема людей з інвалідністю, в контексті евакуацій: адвокаційна записка для Постійного Координатора / Гуманітарного координатора, 14 квітня 2025 року*
[xxv] *Доповідь Генерального секретаря про дітей і збройний конфлікт (A/80/723-S/2026/357), червень 2026 року*
[xxvi] *Було верифіковано 24 випадки використання дітей (22 хлопців і 2 дівчат) збройними силами Російської Федерації (4) та невстановленими суб'єктами (20) як інформаторів для збору і передачі інформації про місця дислокації або переміщення українських військових, фото- та відеофіксації об'єктів критичної інфраструктури чи військової техніки, а також для виготовлення вибухових пристроїв або вчинення підпалів об'єктів залізничної інфраструктури та транспортних засобів*
[xxvii] *Найактуальнішу інформацію про грубі порушення прав дітей в умовах збройного конфлікту в Україні можна знайти на вебсайті Канцелярії Спеціального представника Генерального секретаря ООН з питань дітей і збройних конфліктів.*
[xxviii] *ЮНІСЕФ, Кількість поранених або загиблих дітей в Україні зросла втричі за останніх три місяці, липень 2025 року*
[xxix] *Інформацію надано організацією Terre des hommes (Tdh) у рамках Оцінки потреб 2026 року. Результати оцінки містять важливі дані щодо ситуації в Дніпропетровській, Харківській, Миколаївській, Сумській, Запорізькій, Одеській та Хмельницькій областях. Водночас у звіті відзначено нерівномірне територіальне охоплення, використання даних, отриманих через представників дітей молодшого віку, а також певні обмеження щодо висвітлення ситуації окремих малочисельних груп. Звіт доступний за запитом безпосередньо у партнера.*
[xxx] *ЮНІСЕФ, Мультиіндикаторне кластерне обстеження в Україні 2025-2026 років (МІКС): статистичні огляди основних результатів. Попередні висновки, червень 2026 року*
[xxxi] *Інформацію надано організацією Terre des hommes (Tdh) у рамках Оцінки потреб 2026 року. Звіт доступний за запитом безпосередньо у партнера*
[xxxii] *ЮНІСЕФ, Україна, Національне дослідження доступу до послуг дошкільної освіти та догляду за дітьми раннього віку і розширення економічних можливостей жінок в Україні*
[xxxiii] *Тематичний напрям із питань ГЗН, Розуміння ризиків гендерно зумовленого насильства (ГЗН), ризиків у сфері захисту та психосоціальних ризиків, що впливають на ветеранів та їхні сім'ї в Одесі*
[xxxiv] *Після інституційних змін, запроваджених у липні 2026 року, повноваження у сфері внутрішнього переміщення почали перерозподілятися між центральними органами виконавчої влади. Хоча Стратегією функції координації, моніторингу та звітування покладено на Міністерство соціальної політики, сім'ї та єдності України, новостворене Міністерство розвитку громад, територій та внутрішньо переміщених осіб також отримало повноваження, пов'язані з формуванням і реалізацією політики щодо ВПО. На момент підготовки цього документа наслідки зазначених змін для механізмів реалізації Стратегії потребують подальшого уточнення*
[xxxv] *УВКБ ООН, Аналітична записка щодо державної політики в Україні: Державна стратегія у сфері внутрішнього переміщення, липень 2026 року*
[xxxvi] *УВКБ ООН, Правовий огляд щодо допомоги на проживання для внутрішньо переміщених осіб в Україні, квітень 2026 року*
[xxxvii] *УВКПЛ ООН, Втрати серед цивільного населення України, пов'язані з конфліктом, січень 2022 року*
[xxxviii] *Резолюція Генеральної Асамблеї ООН, Територіальна цілісність України: захист принципів Статуту Організації Об'єднаних Націй, 2022 рік*

[xxxix] *УВКПЛ ООН, Примусове переміщення з території України, окупованої Російською Федерацією: примусове переміщення і депортація, перешкоди для повернення і права внутрішньо переміщених осіб (24 лютого 2022 року – 31 грудня 2025 року), березень 2026 року*
[xl] *Reuters, Українські безпілотники доставили чергову партію продуктів харчування до окупованих Росією Олешок, 4 жовтня 2026 року*
[xli] *УВКПЛ ООН, Критична ситуація для цивільних осіб, які опинилися в пастці в прифронтових районах, 25 червня 2026 року*
[xlii] *УВКПЛ ООН: Захист цивільного населення у збройному конфлікті, липень 2026 року*
[xliii] *Center for Civilians in Conflict (CIVIC), Від ризику до стійкості: готовність до захисту цивільного населення в Україні, травень 2026 року*
[xliv] *ВООЗ, Заклик до реагування на надзвичайну ситуацію у сфері охорони здоров'я в Україні, лютий 2026 року*
[xlv] *УВКПЛ ООН, Атаки на енергетичну інфраструктуру України та оновлення щодо ситуації з правами людини в Україні, 1 грудня 2025 року – 31 травня 2026 року*
[xlvi] *Amnesty International, Україна: нові свідчення документують жорстокі умови, в яких опинилися цивільне населення на тлі російських атак на енергетичну інфраструктуру, лютий 2026 року*
[xlvii] *Український освітній кластер, Захист дітей та забезпечення безперервності навчання в умовах атак на енергетичну інфраструктуру України, лютий 2026 року*
[xlviii] *МОМ, Україна: ціна зими в Україні: витрати домогосподарств на опалення, перебої в наданні комунальних послуг та накопичення вразливостей, травень 2026 року*
[xlix] *МОМ, Україна: ціна зими в Україні: витрати домогосподарств на опалення, перебої в наданні комунальних послуг та накопичення вразливостей, травень 2026 року*
[l] *ООН Жінки, Гендерний вимір енергетичної кризи в Україні: шляхи зміцнення стійкості, квітень 2025 року*
[li] *Центри життєстійкості, створені відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України № 83 у січні 2024 року, є громадськими просторами, що надають соціальні послуги, спрямовані на зміцнення життєстійкості населення, а також забезпечують доступ до ширшого спектра соціальної, правової та послуг у сфері зайнятості*
[lii] *ВООЗ, Україна: оцінка ризиків на літній період 2026 року, березень 2026 року*
[liii] *Кластер WASH в Україні, Криза водопостачання в північній частині Донецької області, травень 2026 року*
[liv] *МОМ, Моніторинг переміщень населення в прифронтових районах, липень 2026 року*
[lv] *ACAPS, Україна: сценарії розвитку подій у 2026 році, березень 2026 року*
[lvi] *REACH Україна, Профілі та вразливості людей, які переміщуються самостійно (поза межами організованих механізмів евакуації), липень 2026 року*
[lvii] *УВКБ ООН: Опитування з питань захисту в Україні № 3. Огляд результатів за рік, липень 2026 року*
[lviii] *Кластер захисту, Моніторинг евакуації населення, станом на 16 вересня 2026 року*
[lix] *Додаткову інформацію про реагування Кластера захисту, у тому числі щодо підтримки гуманітарних евакуацій, можна знайти на інформаційній панелі Кластера захисту України щодо гуманітарних потреб і реагування*
[lx] *REACH Україна, Профілі та вразливості людей, які переміщуються самостійно (поза межами організованих механізмів евакуації), липень 2026 року*
[lxi] *DeepState, Інтерактивна карта бойових дій в Україні, станом на липень 2026 року*
[lxii] *Термін «лінія фронту» охоплює «лінію зіткнення» між Збройними силами Російської Федерації та Збройними силами України, а також прикордонні райони Сумської та Чернігівської областей*
[lxiii] *МОМ, Україна: вразливість та мобільність у прифронтових районах, лютий 2026 року*
[lxiv] *МОМ, Україна: вразливість та мобільність у прифронтових районах, лютий 2026 року*
[lxv] *Center for Civilians in Conflict (CIVIC), Від ризику до стійкості: готовність до захисту цивільного населення в Україні, травень 2026 року*
[lxvi] *УВКБ ООН та Кластер захисту, Юридичний огляд: Закон № 4779 про внесення змін до законодавства щодо евакуації (березень 2026 року). Документ надається за запитом*
[lxvii] *Кластер захисту в Україні, Операційні аспекти для гуманітарних організацій щодо проведення евакуації цивільного населення в контексті Закону № 4779-IX, квітень 2026 року*
[lxviii] *У період з 30 березня по 17 квітня 2026 року в межах 20-го раунду загальнонаціонального моніторингу МТП було оцінено 1 337 об'єктів, з яких 96% активно розміщували ВПО; загальна кількість мешканців цих об'єктів становила 60 836 людей*
[lxix] *Данська рада у справах біженців, Україна: огляд потреб у сфері захисту та результати аудиту безпеки з питань ГЗН у МТП Херсонської області, березень 2026 року*
[lxx] *У період з 30 березня по 17 квітня 2026 року в межах 20-го раунду загальнонаціонального моніторингу МТП було оцінено 1 337 об'єктів, з яких 96% активно розміщували ВПО; загальна кількість мешканців цих об'єктів становила 60 836 людей*
[lxxi] *УВКБ ООН: Опитування з питань захисту в Україні № 3. Огляд результатів за рік, липень 2026 року*
[lxxii] *УВКБ ООН: Опитування з питань захисту в Україні № 3. Огляд результатів за рік, липень 2026 року*
[lxxiii] *ЮНІСЕФ, Мультиіндикаторне кластерне обстеження в Україні 2025-2026 років (МІКС): статистичні огляди основних результатів. Попередні висновки, червень 2026 року*
[lxxiv] *ООН Жінки, Гендерний вимір енергетичної кризи в Україні: шляхи зміцнення стійкості, квітень 2025 року*
[lxxv] *Кластер захисту, Тематичний напрям із питань ГЗН: Жінки на лінії фронту: безпека, доступ до послуг та потреби в підтримці на сході України, червень 2026 року*
[lxxvi] *УВКПЛ ООН, Сексуальне насильство в контексті повномасштабного збройного нападу Російської Федерації на Україну | Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні*
[lxxvii] *Тематичний напрям з питань ГЗН Кластера захисту, Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом (СНПК), на півдні України: ключові висновки та рекомендації за результатами консультацій з суб'єктами*
реагування на СНПК, травень 2026 року
[lxxviii] *Тематичний напрям із питань ГЗН, Розуміння ризиків гендерно зумовленого насильства (ГЗН), ризиків у сфері захисту та психосоціальних ризиків, що впливають на ветеранів та їхні сім'ї в Одесі*
[lxxix] *Мережа жіночих центрів України, Моніторинг реалізації прав жінок у воєнний час (2022-2025 рр.)*
[lxxx] *Тематичний напрям із питань ГЗН Кластера захисту, Україна, Посилення ролі організацій, очолюваних жінками, у діяльності з попередження ГЗН та реагування на нього в Україні, лютий-березень 2026 року*

[lxxxi] *ПРООН, Україна - П'ята експрес-оцінка збитків та потреб (RDNA5): лютий 2022 - грудень 2024, лютий 2026*
[lxxxii] *Данська рада у справах біженців, Квартальний звіт щодо моніторингу потреб у соціально-правовому захисті в Україні (січень-березень 2026 року), липень 2026 року*
[lxxxiii] *УВКПЛ ООН, Вимушене переміщення з території України, окупованої Російською Федерацією: примусове переміщення і депортація, перешкоди для повернення та права внутрішньо переміщених осіб, 24 лютого 2022 року – 31 грудня 2025 року, березень 2026 року*
[lxxxiv] *Доповідь Генерального секретаря ООН, Ситуація з правами людини на тимчасово окупованій території України, включно з Автономною Республікою Крим та містом Севастополем, травень 2025 року*
[lxxxv] *УВКПЛ ООН, Вимушене переміщення з території України, окупованої Російською Федерацією: примусове переміщення і депортація, перешкоди для повернення та права внутрішньо переміщених осіб, 24 лютого 2022 року – 31 грудня 2025 року, березень 2026 року*
[lxxxvi] *Доповідь Генерального секретаря ООН, Ситуація з правами людини на тимчасово окупованій території України, включно з Автономною Республікою Крим та містом Севастополем, травень 2025 року*
[lxxxvii] *Доповідь Генерального секретаря ООН, Ситуація з правами людини на тимчасово окупованій території України, включно з Автономною Республікою Крим та містом Севастополем, травень 2025 року*
[lxxxviii] *УВКПЛ ООН, Вимушене переміщення з території України, окупованої Російською Федерацією: примусове переміщення і депортація, перешкоди для повернення та права внутрішньо переміщених осіб, 24 лютого 2022 року – 31 грудня 2025 року, березень 2026 року*
[lxxxix] *УВКБ ООН: Опитування з питань захисту в Україні № 3. Огляд результатів за рік, липень 2026 року*
[xc] *УВКБ ООН: Опитування з питань захисту в Україні № 3. Огляд результатів за рік, липень 2026 року*
[xci] *УВКБ ООН: Опитування з питань захисту в Україні № 3. Огляд результатів за рік, липень 2026 року*
[xcii] *УВКБ ООН: Опитування з питань захисту в Україні № 3. Огляд результатів за рік, липень 2026 року*
[xciii] *УВКБ ООН: Опитування з питань захисту в Україні № 3. Огляд результатів за рік, липень 2026 року*
[xciv] *МОМ, Опитування загального населення, липень 2026 року*
[xcv] *Данська рада у справах біженців (DRC), Квартальний звіт з моніторингу захисту в Україні за 2026 рік*
[xcvi] *Норвезька рада у справах біженців, Відновлення України ризикує залишити мільйони людей осторонь, червень 2026 року*
[xcvii] *Додаткову інформацію про програму «єВідновлення» можна знайти на вебсайті Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України*
[xcviii] *Інформацію про сертифікованих фахівців наведено в публікації Transparency International Ukraine «Як працюють комісії з компенсації за пошкоджене та знищене житло?» (2025). Проблематика доступу до правової допомоги висвітлена в Бюлетені з правової допомоги Кластера захисту та УВКБ ООН за листопад-грудень 2025 року*
[xcix] *УВКБ ООН, Опитування з питань захисту № 2, січень 2026 року*
[c] *ПРООН, Україна - П'ята експрес-оцінка збитків та потреб (RDNA5): лютий 2022 - грудень 2024, лютий 2026*
[ci] *Управління ООН з координації гуманітарних питань (ОСНА), Робоча група з гуманітарного доступу, Україна: огляд складності ситуації з гуманітарним доступом (станом на травень 2026 року), липень 2026 року*
[cii] *Управління ООН з координації гуманітарних питань (ОСНА), Робоча група з гуманітарного доступу, Україна: огляд складності ситуації з гуманітарним доступом (станом на травень 2026 року), липень 2026 року*

Методологія
Аналіз у сфері захисту використовує рамковий підхід, розроблений Глобальним Кластером захисту. У липні-вересні 2026 року Кластер захисту провів серію консультацій з партнерами по всій Україні в межах процесу визначення пріоритетних ризиків у сфері захисту з залученням широкого кола партнерів. Зокрема, на обласному рівні були проведені робочі сесії для перегляду рівня гостроти ризиків у сфері захисту в регіонах. За результатами цієї роботи Кластер сформував консолідовану базу даних з існуючих джерел вторинних даних, врахувавши ключові оцінки у сфері захисту, звіти з моніторингу та результати опитувань, зокрема висновки новоствореної Системи моніторингу ризиків у сфері захисту Кластера захисту (PRMS).

Кластер захисту в Україні висловлює щиру вдячність усім, хто долучився до підготовки цього звіту.

Обмеження
До територій, окупованих Російською Федерацією, надзвичайно обмежений доступ з боку гуманітарної спільноти. Відповідна інформація та дані були надані, де це можливо, оскільки масштабні оцінки відсутні.

Кластер захисту забезпечує доступ до якісних та актуальних даних щодо гуманітарного реагування, сформованих на основі звітності партнерських організацій. Ця інформація охоплює спеціалізовані напрями роботи у сфері ГЗН та захисту дітей. Дані про охоплення, географічне покриття та здійснювані заходи доступні на Інформаційній панелі Кластера захисту. Актуальні інструменти, ресурси та інформаційні матеріали можна знайти на вебсайті Кластера захисту в Україні.

Для отримання додаткової інформації, будь ласка, зв'яжіться з:

Кася Кот-Маєвська – Координаторка Кластера захисту – kotmajew@unhcr.org
Кейтлін Браш - Координаторка Гуманітарної координації у сфері захисту дітей: k.brush@unicef.org
Акіко Сакауе – Координаторка Гуманітарної координації у сфері ГЗН – sakaue@unfpa.org
Ліза Монаган – Глобальний Кластер захисту - lisa.monaghan@nrc.no